

T.C.

BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YEREL KALKINMADA KADIN GİRİŞİMCİLİĞİN ÖNEMİ:
BATMAN ÖZELİNDE BİR UYGULAMA**

HAZIRLAYAN

Bedriye Hilal YILDIRIM ÖZTEKİN

DANIŞMAN

Prof. Dr. Mehmet Onur GÜLBAHAR

Ağustos-2023

BATMAN

TEZ KABUL VE ONAYI

Bedriye Hilal YILDIRIM ÖZTEKİN tarafından hazırlanan “Yerel Kalkınmada Kadın Girişimciliğin Önemi: Batman Özelinde Bir Uygulama” adlı tez çalışması 23/08/2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan

Prof. Dr. Şevket Alper KOÇ

Danışman

Prof. Dr. Mehmet Onur GÜLBAHAR

Üye

Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER

İmza

.....

.....

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Osman PAKMA
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdür V.

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış/akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez ve Seminer Yazım Kılavuzu kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules/ethical conduct and Batman University Institute of Social Sciences' Thesis and Seminar Writing Guide. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all materials and results that are not original to this work.

Bedriye Hilal YILDIRIM ÖZTEKİN

03.08.2023

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YEREL KALKINMADA KADIN GİRİŞİMCİLİĞİN ÖNEMİ: BATMAN
ÖZELİNDE BİR UYGULAMA**

Bedriye Hilal YILDIRIM ÖZTEKİN

**BATMAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Onur GÜLBAHAR

2023, 67 Sayfa

Jüri
Prof. Dr. Şevket Alper KOÇ
Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER
Prof. Dr. Mehmet Onur GÜLBAHAR

Dünya ülkelerinin kalkınmanın ne denli önemli olduğunu fark etmeleri 1900’lü yılları bulmuştur. Bu farkındalıktan sonra hem akademisyenler hem de siyasi otoriteler kalkınma ile ilgili girişimlerde bulunmuşlardır. Kalkınma kavramı, literatürün henüz ortak bir payda üzerinde fikir birliği sağlanamayan, her ülkeye göre anlam ifade eden bir kavramdır. Ülkeler artık ekonomik büyümeyi de kapsayan kalkınma kavramına kendi ülkelerinin ihtiyaçları doğrultusunda anlam yüklemeye başlamışlardır. Refah toplumunun ön koşulunun sadece ekonominin büyümesiyle değil de bir bütün olarak ülkelerin her yöresinin hem ekonomik hem de yapısal olarak geliştirilmesiyle sağlanacağı artık anlaşılmıştır. Bu anlamda artık beşeri sermayenin hem ekonomik hem de sosyo-kültürel anlamda doygunluğu ülkeleri diğer ülkelere karşı bir adım öne çıkaracaktır. Kalkınmanın önemli bir ayağı olan girişimcilik; tıpkı kalkınma gibi anlam bakımından tek bir perspektiften bakılamayan bir kavramdır. Son yıllarda anlamı giderek artan girişimciliğin önemli bir parçası olmaya başlayan kadın girişimcilik; kadının ev ekonomisindeki pasif tasarruf aracı olma özelliğini piyasaya kazandırarak ekonomiye hem ivme kazandırmakta hem de sosyo-kültürel anlamda ülkeleri ileri taşımaktadır.

Bu çalışma, kadın girişimciliğin ekonomiye katkısının Batman ili özelinde incelenip elde edilen bulguların akademik literatüre katkı sağlamasını amaçlamaktadır. Batman ilinde kadın girişimciler üzerinde uygulanan anket çalışmasından elde edilen bulgular, kadın girişimcilerin yerel kalkınmaya pozitif katkı sağladığını göstermiştir. Kadın girişimcilere verilen devlet teşviklerinin artırılması ve üniversitelerde verilecek ders ve seminerlerle kadın girişimcilerin desteklenerek potansiyellerinin ekonomiye daha hızlı aktarılması yerel kalkınmayı olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Ayrıca danışmanlık hizmeti verilen yeni genç girişimci adayları cesaretlendirerek kalkınma sürecinin ön ayağı olan kadın girişimciliğin geliştirilebileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Kalkınma, Girişimcilik, Kadın Girişimci, Batman.

ABSTRACT

MS THESIS

THE IMPORTANCE OF WOMEN ENTREPRENEURSHIP IN LOCAL DEVELOPMENT: A CASE STUDY IN BATMAN PROVINCE

Bedriye Hilal YILDIRIM ÖZTEKİN

**INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES OF BATMAN UNIVERSITY
DEPARTMENT OF ECONOMICS**

Advisor: Prof. Dr. Mehmet Onur GÜLBAHAR

2023, 67 Pages

Jury

Prof. Dr. Şevket Alper KOÇ

Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER

Prof. Dr. Mehmet Onur GÜLBAHAR

Countries realized the significance of development in the 1900s. After this awareness, both academics and political authorities initiated efforts related to development. The concept of development is a term that varies in meaning for each country and has not yet achieved a common ground in the literature. Countries have started to attribute meaning to the concept of development, including economic growth, based on their own needs. It is now understood that the prerequisite for a prosperous society lies not only in economic growth but also in the overall economic and structural development of all regions within a country. In this regard, the saturation of human capital, both economically and socio-culturally, will give countries a competitive edge over others. Entrepreneurship, an important aspect of development, is a concept that, much like development itself, cannot be viewed from a single perspective. In recent years, women entrepreneurship has become an increasingly significant part of entrepreneurship, as it not only contributes to the economy's momentum but also advances countries in socio-cultural terms by empowering women as active players in the economy rather than just passive contributors to household economies.

This study aims to examine the contribution of women entrepreneurship to the economy, specifically in the Batman province, and to contribute its findings to the academic literature. The findings obtained from the survey conducted on women entrepreneurs in Batman demonstrate that women entrepreneurs positively contribute to local development. It is believed that increasing government incentives for women entrepreneurs and providing courses and seminars at universities to support them will positively impact local development by rapidly channeling their potential into the economy. Moreover, by encouraging and providing counseling services to new young entrepreneur candidates, it is thought that the foundational aspect of women entrepreneurship in the development process can be further developed.

Keywords: Local Development, Entrepreneurship, Women Entrepreneur, Batman Province.

ÖNSÖZ

Son yıllarda literatüre giren kalkınma kavramının anlamının anlaşıldığı günümüzde, ülkelerin muasır medeniyet seviyesine ulaşmasının insana yapılacak yatırımın artırılmasıyla olacağı anlaşılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde hazırlanan kalkınma planlarının iyileştirilerek hazırlanan her bir yeni planın, bir önceki plandan daha fazla, ülke insanına odaklandığı ve ekonomik kalkınmanın eğitilmiş ve nitelikli iş gücüne yapılacak yatırımlarla sağlanacağı defalarca vurgulanmıştır. Refah toplumlarının sağlıklı, eğitilmiş ve teknoloji ile entegre olmuş genç nesillerle elde edileceği ön görülmüştür.

“Yerel Kalkınmada Kadın Girişimciliğin Önemi: Batman Özelinde Bir Uygulama” adlı çalışmamızda kalkınma, yerel kalkınma, girişimcilik, kadın girişimcilik ve yerel kalkınma ve kadın girişimcilik başlıkları Batman özelinde ele alınarak kadın girişimciliğin yerel kalkınmaya olan katkısı üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmamda bana desteklerini esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam, Prof. Dr. Mehmet Onur GÜLBAHAR’ a teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmaya değerli katkılarından dolayı Prof. Dr. Şevket Alper KOÇ’ a ve Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER’ e teşekkür ederim. Çalışmamın her safhasında, zaman mekân fark etmeksizin değerli bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan kıymetli hocam, Doç. Dr. Mücahit ÇAYIN’ a teşekkürü borç bilirim. Değerli arkadaşım Hakan TÜZÜN’ e yoğun temposuna rağmen, çalışmama katkılarından dolayı çok teşekkür ederim. Çalışmamı hazırlarken benimle sabahlayan, sanki kendi çalışmasıymış gibi mücadele eden, bilim dünyasına adını henüz yazdırmış sevgili kuzenim Kübra Nur BİLEN’ e teşekkür ederim.

Hayatımın her evresinde olduğu gibi bu çalışmada da yanımda olan, varlıklarıyla bana güç veren ve tek gayesi vatana millete hayırlı evlatlar yetiştirmek olan babam Ramazan YILDIRIM’ a ve annem Nurgül YILDIRIM’ a sonsuz teşekkür ederim. Uzağımda olsalar da her an yanımdaymış gibi desteklerini esirgemeyen ablama ve kız kardeşlerime çok teşekkür ederim.

Yokluğumda kardeşine annelik yapan, bana en çok inanan, en büyük destekçim, ışıgım, kızım DUA İNCİLAL’ e ve çalışmalarım sırasında çevresine

tam uyum sağlayarak işlerimi kolaylaştıran, evimizin neşesi, miniğim DUHA MERCAN' a sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Ve akademi serüvenine tanıklık ettiğim, bilgi ve tecrübesinden her daim yararlandığım, akademik etik ve duruşunu örnek aldığım, akademik çalışmalarına gıpta ettiğim, çalışmam sırasında çocuklarımıza hem annelik hem babalık yapan kıymetli hayat arkadaşım Dr. Öğr. Üyesi Abdulkerim ÖZTEKİN' e çok teşekkür ederim.

Bu çalışmayı 6 Şubat 2023 saat 4.17'de yitirdiğim çocukluğuma ve gençliğime ithaf ediyorum.

Bedriye Hilal YILDIRIM ÖZTEKİN

BATMAN-2023

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
ŞEKİLLER	xi
TABLolar	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
KALKINMA VE GİRİŞİMCİLİK.....	3
1.1 Kalkınma	3
1.1.1 Kalkınmanın Tanımı	3
1.1.2 Yerel Kalkınma	5
1.1.3 Yerel Kalkınmanın Amacı ve Önemi	8
1.1.4 Yerel Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi	9
1.1.5 Kalkınma Planları	10
1.2 Girişimcilik	15
1.2.1 Girişimcilik Tanımı ve Tarihsel Gelişimi	15
1.2.2 Girişimcilik Çeşitleri.....	17
1.2.2.1 Ticari Girişimcilik.....	17
1.2.2.2 Sosyal Girişimcilik	19
1.2.2.3 İç Girişimcilik	20
1.2.2.4 Kamu Girişimciliği	21
1.2.2.5 Kadın Girişimciliği	22
İKİNCİ BÖLÜM.....	25
YEREL KALKINMA VE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ.....	25

2.1	Yerel Kalkınma Ve Kadın Girişimciliği Arasındaki İlişki.....	25
2.2	Literatür Taraması	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM		35
YÖNTEM		35
3.1	Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	35
3.2	Araştırmanın Yöntemi	35
3.3	Ana Kütle ve Örneklem.....	36
3.4	Veri Toplama Araçları	36
3.5	Araştırmanın Sınırlılıkları	37
3.6	Bulgular	37
3.6.1	Güvenirlilik Analizi	37
3.6.2	Tanımlayıcı İstatistikler	39
3.6.2.1	İşletme Sahiplerine Ait Tanımlayıcı Bilgiler.....	39
3.6.2.2	İşletmelere Ait Tanımlayıcı Bilgiler	41
3.6.2.3	Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Zorlukların Dağılımı	43
3.6.2.4	Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Zorlukların Dağılımı	44
3.6.2.5	Batman'daki Kadın Girişimcilerin Yerel Kalkınmaya Sağlayabileceği Katkılar	45
3.6.2.6	Batman'daki Kadın Girişimcilerin Yerel Kalkınmaya Sağlayabileceği Katkılar	46
3.6.3	ANOVA Testleri.....	48
SONUÇ VE TARTIŞMA		53
KAYNAKÇA		55
EKLER		63
EK 1: ANKET FORMU		63
ÖZGEÇMİŞ		67

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
ANOVA	: Varyans Analizi
AT	: Avrupa Topluluğu
BATSO	: Batman Ticaret ve Sanayi Odası
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
FATİH	: Fırsat Artırma ve Teknoloji İyileştirme Hareketi
FEIR	: Kadın Girişimcilik Endeksi Raporu
GEM	: Global Girişimcilik İzleme
HDR	: İnsani Gelişme Raporu
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
KVKK	: Kişisel Verileri Koruma Kanunu
LEED	: Yerel Ekonomik ve İstihdamı Geliştirme Programı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
WB	: Dünya Bankası
WDR	: Dünya Kalkınma Raporu
WED	: Kadın Girişimciliğini Geliştirme Programı

ŞEKİLLER

Şekil 1.1	Girişimci, Girişimcilik ve Girişim Ayrımı	17
Şekil 1.2	Hamdi Ulukaya Ticari Girişimi Chobani.....	18
Şekil 1.3	Muhammed Yunus Sosyal Girişimi Grameen Bank.....	20

TABLÖLAR

Tablo 3.1	Kadın Girişimciliği Ölçeği Güvenirlik Analizi.....	39
Tablo 3.2	Yaşa Yönelik Frekans Bilgileri.....	39
Tablo 3.3	Eğitime Yönelik Frekans Bilgileri	40
Tablo 3.4	Gelir Düzeyine Yönelik Frekans Bilgileri	40
Tablo 3.5	Kuruluş Yılına Yönelik Frekans Bilgileri.....	41
Tablo 3.6	Kuruluş Sermayesine Yönelik Frekans Bilgileri	41
Tablo 3.7	Hukuki Yapısına Yönelik Frekans Bilgileri	42
Tablo 3.8	Kuruluş Sermayesine Yönelik Frekans Bilgileri	42
Tablo 3.9	Personel Sayısına Yönelik Frekans Bilgileri	42
Tablo 3.10	Kadın Girişimcilerin İş Hayatına Girerken Karşılaştıkları Zorluklar Frekans ve Yüzde Dağılımı	43
Tablo 3.11	İşletmede Yaşanan Sorunlara Ait Frekans ve Yüzde Dağılımı	44
Tablo 3.12	Batman'daki Kadın Girişimcilerin Yerel Kalkınmaya Sağlayabileceği Katkılar Frekans ve Yüzde Dağılımı	45
Tablo 3.13	Batman'daki Kadın Girişimciliği Artırmak İçin Devletin Katkısına Yönelik Frekans ve Yüzde Dağılımı	46
Tablo 3.14	Devlet Teşviklerinin Kadın Girişimciliği Artırmada Rolü Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	47
Tablo 3.15	Kadın Girişimci Olmaya Karar Verdiğinizde Devlet Teşviklerinden Yararlanma Frekans ve Yüzde Dağılımı	47
Tablo 3.16	Hizmet Verdiğiniz Sektör İle İlgili Eğitim Alma Frekans ve Yüzde Dağılımı	48
Tablo 3.17	Kadın girişimci Olarak Kadın girişimcileri destekliyor musunuz? Frekans ve Yüzde Dağılımı	48
Tablo 3.18	Yaş Değişkenine Göre Farklılık Testleri	49
Tablo 3.19	Eğitim Değişkenine Göre Farklılık Testleri.....	49
Tablo 3.20	Gelir Değişkenine Göre Farklılık Testleri	50
Tablo 3.21	Kuruluş Yılına Göre Farklılık Testleri.....	51
Tablo 3.22	Sektöre Göre Farklılık Testleri	51

GİRİŞ

Ülkelerin küçülen pazar paylarını en verimli şekilde kullanma isteğinin, sanayileşmenin ve hızlı teknolojik gelişmelere entegre olma amacının sadece ekonomik büyüme ile gerçekleşemeyeceği düşüncesi, insan odaklı kalkınma kavramını daha anlamlı hale getirmiştir. Kalkınma ise sadece ülkelerin belirli bölgeleriyle değil de her yörenin bir bütün olarak kalkındırılmasıyla mümkündür. Bu bağlamda yerel kalkınma parçadan bütüne ekonomiye ivme kazandırarak ülkelerin pastadan alacakları payları efektif şekilde kullanmasını sağlayacaktır. Yerel kalkınmanın önemli itici gücü olan girişimcilik ise bu noktada devreye girecektir. Ekonomide atıl kalan beşeri sermaye ekonomiye dâhil edilerek bölgesel/yerel kalkınmanın artırılacağı ön görülebilir. Bu noktada teşvik edilmiş, güvenli piyasa koşullarında cesaretlendirilmiş girişimcilerin atıl kalan ekonomik faaliyetleri ekonomiye dâhil edilmiş olunur. Ülkeler arasındaki rekabet şartlarının eşit olmamasının yanında cinsiyet farklılığının da ekonomiye, kalkınmaya ve girişimciliğe negatif yönde etkisi göz ardı edilemeyecek boyuttadır. Kadın olmanın getirdiği zorlukların yanı sıra evdeki tüm sorumlulukları kadına yükleyen toplum anlayışında kadın girişimciler ekonominin atıl kapasitesi konumundadır. Oysa dünya nüfusuna bakıldığında kadın nüfusunun yadsınamayacak boyutta olduğu görülmektedir. Kadın girişimcilerin ekonomiye katılamamalarındaki yapısal sorunların ve kültürel engellerin yanı sıra ülkemizde kadın girişimcilerin aynı zamanda anne olduğu gerçeğinin unutulması da kadın girişimcileri piyasadan iten diğer bir nedendir. Devletin bu konuda atacağı olumlu adımlarla kadınların ekonomiye katılımları artırılabilir.

Literatürde bölgesel/yerel kalkınma ve girişimcilik ile ilgili çalışmaların hızla çoğaldığı görülmektedir. Bununla birlikte, yerel kalkınmada kadın girişimciliğinin önemine yönelik Batman özelinde yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır, dolayısıyla çalışmanın bu yönüyle literatüre katkı sunması beklenmektedir. Bu tez çalışmasında, “kadın girişimciliğin Batman İlinin yerel kalkınmasına katkısının olup olmadığı” sorusuna aşağıda kurulan hipotezlerle cevap aranmaya çalışılmıştır:

H₁: Yaş değişkenine göre kadın girişimcilerin iş kurarken karşılaştığı sıkıntılar anlamlı farklılık göstermektedir.

H₂: Eğitim değişkenine göre Batman’daki kadın girişimcilerin yerel ekonomik kalkınmaya sağlayabileceği katkılar anlamlı farklılık göstermektedir.

H₃: Gelir değişkenine göre Batman’daki kadın girişimcilerin yerel ekonomik kalkınmaya sağlayabileceği katkılar anlamlı farklılık göstermektedir.

H₄: İşletmelerin Kuruluş yılı değişkenine göre kadın girişimcilerin işletmelerde yaşadığı sıkıntılar anlamlı farklılık göstermektedir.

H₅: Faaliyette bulunulan sektör değişkenine göre kadın girişimcilerin işletmelerde yaşadığı sıkıntılar anlamlı farklılık göstermektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, **H₁** hipotezi ret, **H₂** hipotezi kabul, **H₃** hipotezi ret, **H₄** ve **H₅** hipotezleri kısmen kabul edilmiştir. Bu sonuçlara göre kadın girişimciliği ve yerel kalkınma arasında karşılıklı bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca eğitim, sektör ve kuruluş yılına göre de bu kavramların değişiklik gösterdiği söylenebilir. Araştırma konu, örneklem, veri toplama tarihleri açısından sınırlılıklar taşımaktadır. Ancak, araştırma bulgularının örneklem itibarıyla genelleştirilebileceğini söylemek mümkündür.

Çalışmanın birinci bölümünde; kalkınma, yerel kalkınma, yerel kalkınmanın tarihi gelişimi, amacı ve önemi, girişimcilik, girişimcilik çeşitleri ve kadın girişimcilik kavramsal olarak ele alınmıştır. İkinci bölümde; yerel kalkınma ve kadın girişimcilik arasındaki ilişki değerlendirilmiş ve literatür taraması yapılarak çalışmanın desteklenmesi amaçlanmıştır. Üçüncü bölümde; Batman ilinde kadın girişimcilere anket çalışması yapılarak yerel kalkınmada kadın girişimcilerin katkısı analiz edilmeye çalışılmıştır. Sonuç ve tartışma bölümünde ise elde edilen bulgular ışığında kadın girişimciliğin yerel kalkınmada etkisi hakkında çıkarımlar yapılarak sonuçlar değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KALKINMA VE GİRİŞİMCİLİK

Bu tez çalışmasının birinci bölümünde kalkınma kavramı üzerinde durulmuştur. Kalkınma kavramı ile birlikte alt başlıklarda ise yerel kalkınma, girişimcilik ve kadın girişimcilik ele alınarak incelenmiştir.

1.1 Kalkınma

1.1.1 Kalkınmanın Tanımı

Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre kalkınma; “1.kalkınmak eylemi. 2.bir ülkenin, toplumsal ve ekonomik yapısını geliştirme, gelişmiş çağdaş ülkelere yetişme durumu.” olarak tanımlanmıştır. (www.tdk.gov.tr). Kalkınma, bir toplumun veya bir ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasi açılardan ilerlemesini, gelişmesini ve yaşam standartlarının yükseltilmesi gibi önemli konuların hem niteliksel hem de niceliksel olarak ifade edilmesidir. Kalkınma, ekonomik büyüme, sosyal adalet, çevresel sürdürülebilirlik, demokratik yönetim, insan hakları ve eşitlik gibi birçok faktörü içeren karmaşık bir süreçtir. Her ülkenin ve toplumun kalkınma hedefleri ve öncelikleri farklı olabilir. Bu nedenle, kalkınma stratejileri ve politikaları, yerel koşullara ve ihtiyaçlara uygun olarak belirlenmelidir. Kalkınmanın, bir ülkenin kaynaklarını etkin bir şekilde kullanarak ekonomik büyümeyi gerçekleştirmenin yanında insanların yaşam kalitesini artırmak, yoksulluğu azaltmak, eğitim ve sağlık gibi temel hizmetleri iyileştirmek, sosyal adaleti sağlamak, adalet ve demokrasi gibi kavramları güçlendirmek gibi hedefleri vardır. (Tıraş, 2012: s.58-59).(Erbay ve Özden, 2013: s.4).

Kalkınma kavramı ile ilgili birçok tanım yapılabilir. Fakat bu tanımlar sadece kalkınmanın farklı yönlerini açıklamaktan öteye gidemez. Çünkü kalkınma aslında her ülkeye göre farklılık arz eden, ülkeye göre reçetelendirilmesi gereken bir kavramdır (Tıraş, 2012: s.59). Kalkınma kavramı, çeşitli disiplinlerde ve kuruluşlarda farklı şekillerde tanımlanmış ve tartışılmıştır. 2021 Dünya Kalkınma Raporuna (World Development Report-WDR) göre kalkınma ‘insanların yaşamlarını iyileştirmek, fırsatları artırmak ve yoksulluğu azaltmak’ olarak tanımlanmaktadır. Raporda, kalkınmanın sürdürülebilir, kapsayıcı ve dirençli olması gerektiği vurgulanmıştır (Dünya Bankası, 2021). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Program-UNDP) 2020 raporuna göre ise kalkınma ‘insanların uzun, sağlıklı ve yaratıcı yaşamlar

sürmelerine olanak sağlamak' olarak tanımlanır. Raporda, eşitsizliklerin azaltılması, insana odaklanma ve sürdürülebilirlik önemli kalkınma hedefleri olarak vurgulanmıştır (UNDP, 2020). Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan Brundtland raporunda kalkınma 'ihtiyaçları karşılamak için bugünkü nesillerin gereksinimlerini karşılayacak şekilde yapılırken gelecek nesillerin de gereksinimlerini karşılayabilecek kaynakları koruyan bir süreç' olarak tanımlanmaktadır. Bu rapor, sürdürülebilir kalkınmanın önemini vurgulamıştır.

Ekonomi literatürüne 2. Dünya Savaşından sonra giren kalkınma kavramının yerine uzun yıllar ekonomik gelişme ve ekonomik büyüme kavramları kullanılmıştır. Bu yeni kavram, savaş sonrası ekonomilerini düzeltmeye çalışan ve yeni bağımsızlık kazanan ülkeler için yeniden anlam kazanmaya başlamıştır. 1950-1960 yılları arasında 'Geleneksel Kalkınma İktisadi Yaklaşımı' adı altında büyüme odaklı stratejiler uygulanmıştır. 1970'li yıllarda ise gelişmekte olan ülkelerde artarak devam eden yoksullukla mücadele edebilmek için dengeli kalkınma modellerine geçilmeye çalışılmıştır. Yani her ülke kendi dinamiklerine göre ele alınmış; kendi kalkınma modelinin oluşturulması gerektiği anlaşılmıştır. Kalkınma kavramı ile ilgili ekonomi literatüründe çeşitli tanımlamalar yapılırken aynı döneme denk gelen çevresel felaketler kalkınmaya yeni bir boyut daha getirerek sürdürülebilir kalkınma kavramını da ortaya çıkarmıştır. (Kubar, 2016: s.67).

Kalkınma kavramı, geçmişten bugüne kadar farklı anlamlarda kullanılarak ekonomi literatüründe yer almıştır. Zaman içerisinde geçirdiği anlam evrimiyle sadece madde olarak parayı değil; insanların sosyal, kültürel, teknolojik zenginliklerini de ifade eden bir kavram olmuştur (Pektaş, 2010: s.5-7).

Kalkınma kavramı, genellikle ekonomik kalkınma, sosyal kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik olmak üzere üç temel boyutta ele alınır.

- Ekonomik kalkınma, bir ülkenin veya toplumun mal ve hizmet üretimindeki büyüme ve verimlilik artışını ifade eder. Ekonomik kalkınma, sanayileşme, ticaretin gelişmesi, teknolojik ilerleme, yatırımların artması ve gelir dağılımının adil olması gibi faktörlerle sağlanırken; istihdam olanaklarının artması, gelir düzeyinin yükselmesi ve refahın geniş kitlelere yayılmasıyla ölçülür (Şaşmaz ve Yayla, 2018: s.250; Yücel, 2003: s.108).
- Sosyal kalkınma, bir ülkenin veya toplumun insanların yaşam kalitesini artırmaya yönelik çabalarını kapsar. Aynı zamanda eğitim, sağlık, barınma, güvenlik, adalet, eşitlik ve insan hakları gibi alanlarda ilerleme sağlanmasını hedefler.

Sosyal kalkınma, yoksulluğun azaltılması, eşitsizliklerin giderilmesi, sosyal koruma önlemlerinin güçlendirilmesi ve toplumun tüm bireylerinin potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri bir ortamın oluşturulmasıyla ilgilidir (Gedik, 2020: s.198).

- Çevresel sürdürülebilirlik, kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılması, çevrenin korunması ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarının gözetilmesi anlamına gelir. Kalkınma çabaları, çevresel etkileri minimize etmek, doğal kaynakların verimli kullanılmasını teşvik etmek, temiz enerji kaynaklarına yönelmek ve iklim değişikliğiyle mücadele etmek gibi çevresel sürdürülebilirlik ilkelerine dayanmaktadır (Bansal, 2005: s.198; Gedik, 2020: s.209).

Kalkınma, aynı zamanda ülkelerin sosyal değişim ve gelişim mücadelelerinin bir sürecidir. İnsanların gelenekleri, tutum ve davranışları, değer yargıları zaman içinde gelişmeye ve değişmeye açıktır. Bu değişim beraberinde yeni kurumsal yapılar ve farklı üretim teknikleri getirmektedir. Bu da kalkınmanın; ülkeleri bulundukları konumdan başka konuma taşıyan dinamik bir süreç olduğunu gösterir (Tolunay ve Akyol, 2006: 118). Kalkınma, ekonominin sadece üretim, kişi başına gelir gibi kavramlarının yanı sıra ekonominin en önemli argümanı olan insanın sosyo-kültürel yönüyle de yakından ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle kalkınma, ülkelerin niceliksel yapısının yanında niteliksel yapısıyla da yakından ilgilidir (Savaş: 1979). Kalkınma için gerekli olan fiziki sermayenin varlığı, kalkınmanın ekonomik büyümeyi tetiklemesi için yeterli olmamaktadır. Çünkü kalkınmanın da tetikleyici gücü olan eğitilmiş insan profilinin yüksek olması gerekmektedir. Kalifiye diye de adlandırılan eğitilmiş insan profili yüksek olan ülkelerde kalkınma başarıya ulaşabilmiştir. Bu nedenle kalkınma, ekonomik büyümeden farklı olarak hem niteliksel hem niceliksel olarak ekonomiyi bir bütün olarak etkilemektedir (Ersungur: 1994: s. 42).

Kalkınma, bölgesel kalkınma ve onun da bir alt basamağı olan yerel kalkınma olarak bütünden parçaya doğru incelendiğinde, daha anlaşılır hale gelmektedir. Bundan sonraki bölümlerde yerel kalkınma üzerinde durularak yerel kalkınma kavramı, yerel kalkınmanın tarihi, amacı ve önemi açıklanacaktır.

1.1.2 Yerel Kalkınma

Yerel kalkınma son dönemlerde özellikle sıkça kullanılan ve önemi gün geçtikçe anlaşılır hale gelen yeni bir kavramdır. Ülkenin bir bütün olarak kalkınmasının alt

basamağı bölgesel kalkınma iken; daha özel ve önemli diğer bir basamağı da yerel kalkınmadır. Birleşmiş Milletlerin (BM) Gündem 21de vurguladığı gibi, yerel kalkınmanın daha anlaşılır olması ve uygulanan politikalardan verimli sonuçlar alınabilmesi için yerel kalkınmada katılımın sağlanması ve yetkinin yerele devri gereklidir (Zengin vd. 2014: s.104).

Yerel kalkınma, aşağıdan yukarıya doğru adım adım işlenecek bir süreçtir. Bu süreçte sınırları objektif olarak tanımlanmış olan mevcut alana kaynakların etkin bir şekilde yönlendirilmesi, yönlendirilen kaynakların iyi yönetilmesi, yeni iş kollarının geliştirilmesi, özel sektörü sürece dâhil ederek yerel yönetimlerin başarılı olması mümkündür (Zengin vd. 2014: s. 110). Böylelikle yerel kalkınma, tanımlanmış sınırlar içindeki farklılıkları en aza indirmeyi hedeflemektedir.

Yerel kalkınmada amaç tanımlanmış mevcut alanı hem sosyo-kültürel hem de ekonomik olarak geliştirmektir. Özel ve yerel aktörler kar amacı gütmeyen yerel halkın refahı için ortak bir paydada birleştirilmelidir. Bu doğrultuda yerel halkın yaşam kalitesi her anlamda iyileştirilip refah toplumu oluşturma amacı hedeflenmektedir (Balkaya, 2020: s20) .

Yerel kalkınmanın en güçlü argümanı olan özel ve yerel aktörlerin, en güçlü aracı; teşvikler, organize sanayi bölgeleri, yerel girişimciler, bölgesel kalkınma ajansları, merkezi yönetim ve kamu yatırımları, yerel yönetimler ve günümüzde önemi giderek artan teknokentlerdir.

Teşvikler, yapılması hedeflenen alanda yatırımların önceliğini belirleyerek yerel halkın, hızlı kalkınmasını sağlamayı ve yatırımlardan maksimum refah düzeyini elde etmesini amaçlamaktadır. Teşviklerin yapılış amacına hizmet edebilmesi için uygulanacağı yöreye özgü olması hem teşvikten alınacak verimi artırır hem de hizmetin yöre halkına ulaşmasını hızlandırır (Yalman vd., 2010: s. 237).

Organize sanayi bölgeleri, hedeflenen alandaki sanayileşmenin planlı ilerlemesini sağlamak, sanayileşmenin beraberinde getirdiği olumsuz çevresel faktörleri en aza indirmek ve şehirleşmeye yön vermek amacıyla kurulan alanlardır. Bununla beraber aynı ürün ve hizmeti üreten üreticileri bir araya getirerek üretim maliyeti azaltılmış, verimlilik ise artırılmış olur (Balkaya, 2020: s. 6).

Kırsal kesimdeki yerel girişimcilerin, karşılaştığı en önemli sorun kaynak yetersizliğinin sebep olduğu sorunlardır. Bu sorun büyümeyi yavaşlattığı gibi kalkınmayı da geciktirmektedir. Kaynak yetersizliğinin sebep olduğu sorunların yanı sıra yüksek vergilerin ve transfer hizmetlerinin sebep olduğu finansal sorunlar, organize olabilmek

yeterliliğinin gelişmemiş olması, girdi maliyetlerini yüksek olması, bilgi ve iletişim ağının zayıf olması gibi sorunlar da yerel kalkınmayı olumsuz etkilemektedir. Bu tarz sorunların olduğu belirlenmiş mevcut alanlarda küçük ve orta ölçekli işletmelere ciddi sorumluluklar düşmektedir. Yerel kalkınmanın amacına ulaşabilmesi için özel sektör ve kamu sektörünün uyum içinde hareket etmesi beklenmektedir (Hazman, 2011: s. 51-53).

1999 yılında bölgesel eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için kurulan bölgesel kalkınma ajansları yerel kalkınmanın da önemli aktörlerinden birisi olmuştur. Bu ajanslar bölgesel kalkınmayı amaçladığı gibi, yerel yatırımları teşvik ederek yerel kalkınmayı da desteklemektedir. Bölgesel kalkınmanın önündeki en büyük engel coğrafi, kültürel, ekonomik ve sosyal fırsat eşitsizlikleridir. Ajanslar, toplumsal ve sosyal gelişmeye katkı sağlayacak önerilerde bulunarak kalkınmayı hızlandıracak ve aynı zamanda kalkınma kapasitesini artıracak projeler üreterek sektörlerin geliştirilmesi için çözüm önerileri hazırlayıp sunarak kalkınmanın önündeki engelleri aşmaya çalışmaktadır (Balkaya, 2020: s. 9).

Yerel kalkınmada merkezi yönetim ve kamu yatırımlarının önemi, temel alt yapı sorunlarının çözümü ve üretim kapasitesinin artırılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Geri kalmış alanlara yapılan yatırımlarla yerel eşitsizlikler ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Ekonomik etkinliği artırmak ve israfı önlemek için yapılan kamu yatırımları aracılığıyla halkın refah seviyesi yükseltilerek eşitsizlikler telafi edilmektedir (Hazman, 2011: s. 69).

Yerel kalkınmanın sağlanabilmesi için gerekli planlama ve rehberlik belediyeler tarafından yapılmaktadır. Yerel yönetimde söz sahibi olan belediyeler yerel kalkınmaya katkı sağlayan üretim kuruluşlarının alan belirleme sürecinde yol göstererek; halkın daha refah şartlarda yaşaması için yöreyi cazibe merkezi haline getirecek projeler hazırlayarak; yol, alt yapı, üst yapı, enerji ve su gibi üretimi artıracak çalışmalar yaparak yerel halkın sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik refah düzeyini artırmaktadır (Yılmaz ve Efşan, 2019: s. 349).

Teknokentler, üniversitelerin bünyesinde kurulan teknolojik sanayi üretimini geliştirerek artırmayı amaçlayan kuruluşlardır. Gelişmiş ülkelere yetişmek isteyen ülkeler, hükümetlerini teknolojiyi bilimsel bilgi ile birleştirerek yeni kalkınma hamleleri yapmaya zorlamaktadır. Bundan dolayı kalkınma sürecinde bilimsel bilginin üretildiği üniversiteler ile ülke zenginliğinin üretildiği sanayi arasında köprü görevi teknokentlerindir. Toplumların gelişmişlik seviyesinin göstergelerinden biri olan teknolojinin kalkınmaya kaldıraç görevi ise yine teknokentlerindir (Zengin, 2017: s. 413).

1.1.3 Yerel Kalkınmanın Amacı ve Önemi

Kalkınmada amaç yoksulluğun ön plana çıktığı gelir düzeyi düşük olan ülkelere odaklanarak söz konusu ülkeleri gelir düzeyi yüksek olan ülkeler seviyesine çıkarmaktır. Çünkü kalkınmanın nihai hedefi ülkeleri, sadece ekonomik olarak değil hem ekonomik hem de sosyo-kültürel olarak insanca yaşanabilir bir seviyeye çıkarmaktır. Söz konusu muasır medeniyetler seviyesine ulaşabilecek çareler aramaktır. Yoksul ülkelerdeki temel yoksulluğu minimuma indirerek, ülkeleri uzun dönemde izlenen kalkınma hedefleriyle istenilen refah seviyesine ulaştırmaktır (Özcan, 2011: s. 57)

Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütüne (OECD) göre yerel kalkınmanın amacı, belirli bir bölgenin ekonomik geleceğini ve yaşayanların yaşam kalitesini geliştirmek için kapasitesini artırmaktır. Yerel kalkınma, ulusal ekonomik performansa önemli bir katkı sağlar ve artan küresel rekabet, nüfus hareketliliği, teknolojik ilerlemeler ve sonucunda ortaya çıkan mekânsal farklılıklar ve dengesizliklerle birlikte daha da önemli hale gelmiştir. Etkili yerel kalkınma, fakir ve zengin bölgeler arasındaki farkları azaltabilir, yerelde üretilen iş ve işletmelerin sayısını artırabilir, genel-özel sektör yatırımlarını artırabilir, yatırımcılar ve geliştiricilerle bilgi akışını iyileştirebilir ve yerel ekonomik stratejinin izlenmesi için tutarlılık ve güveni artırabilir. Bu aynı zamanda yerel ekonomik varlıkların ve farklı avantajların daha iyi teşhis edilmesine ve daha güçlü strateji değerlendirmesine yol açabilir (<https://www.oecd.org/cfe/leed/local-development.htm>).

Yerel kalkınma bölgedeki sosyal, siyasi ve ekonomik koşulları, yerel kaynakları ve paydaşları işbirliği ve katılımcı bir şekilde harekete geçirerek geliştirmeyi amaçlayan bir stratejidir. Yerel kalkınma, ulusal kalkınmayı destekler, bölgesel eşitsizlikleri azaltır, istihdam fırsatları yaratır ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmaya yardımcı olur. Yerel kalkınma, yerel halkın kendi kalkınmalarını yönetmelerine ve özel ihtiyaçlarını ve sorunlarını ele almalarına olanak tanıdığı için önemlidir. Aynı zamanda inovasyon ve girişimciliği teşvik eder, sosyal kapsayıcılığı ve entegrasyonu artırır, bölgelerin kapasitesini ve esnekliğini güçlendirir. Yerel kalkınma aynı zamanda, temiz enerji kaynaklarının kullanımını teşvik ederek, sera gazı emisyonlarını azaltarak, doğal kaynakların ve biyoçeşitliliğin korunmasını sağlayarak atık yönetimi ve geri dönüşümü ilerleterek çevresel sürdürülebilirliğe katkıda bulunur.

Kalkınmayı ekonomik büyüme ile eş anlamlı kullanarak kalkınma kavramının anlamının daraltılmasının yanlış olduğu, üçüncü dünya ülkelerine uygulanan ve iyileşme görülmeyen ekonomilerle anlam kazanmıştır. Bundan dolayı birçok politikacı ve iktisatçı

kalkınması amaçlanan ülkeler için sadece gelir artışı odaklı değil daha geniş çaplı olarak mutlak yoksulluğun ve gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesinin amaçlanması gerektiğini anlamıştır. Kısaca, 1970 sonrası son 40-50 yıllık süreçte kalkınmanın esas amacının yoksulluğa, gelir eşitsizliğine, teknolojik gelişmelere uyum sağlamaya ve işsizliğe odaklanılarak yok etmek olduğu daha net anlaşılır olmuştur (Özcan, 2011: s. 60).

1.1.4 Yerel Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi

Kalkınma kavramı sadece İktisat biliminin değil diğer bilimlerin de incelediği ve ilgilendiği bir kavramdır. Birçok sosyal bilimle ilgili olduğu ve her bilim dalı kendi penceresinden baktığı için ortak bir paydada birleşilmesi oldukça zor bir kavramdır. Kalkınma disiplinler arası değerlendirilirken ortak bir paydanın olmaması her disiplinin ulaşabileceği tek sonuçtur. Çünkü kalkınma, ülkelerin demografik yapısı, eğitim, teknoloji, tarihsel gelişim, coğrafi şartlar kısaca söz konusu ülkenin kalkınma dinamiklerine etki edebilecek her bir faktöre göre farklı anlam kazanabilir (Turhan, 2020: s. 159).

Yerel yönetimler eli ile yerel kalkınmanın gerçekleştirilmek istenmesi Osmanlı Devleti dönemine kadar dayanmaktadır. Fransız modeli uygulanmaya alınarak 1913'te il özel idaresi kurulmuştur. Böylece Osmanlı Devleti'nde yönetim küçük parçalara ayrılmaya başlanmıştır (Urhan, 2008: s. 86).

Cumhuriyet Döneminde ise öncelikle başkent Ankara'nın ve savaşta harap olan Anadolu'nun yeniden imarı için önce Köy Kanunu ardından Belediye Kanunları çıkarılarak yönetim yerel ile paylaşılmaya başlanmıştır. Bu kanunların çıkarılmasında toplam nüfus içindeki köy nüfusunun payının %80 olması ve savaş sonrası yerel kalkınmanın sağlanması amacı görülmektedir (Tabak, 2019: s. 7).

2005 yılında çıkarılan Belediye Kanunuyla yerel kalkınmada yerel yönetimlerin eli güçlendirilmiş ve Belediyelerin kalkınma konusundaki alanı genişletilmiştir. 1960'lı yıllarda kalkınma çabası sonuç bulmuş ve sekizinci kalkınma planında bölgeler arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırmak için kalkınma planını oluşturulmuştur. Ancak bu planla istenilen sonuca ulaşmak bir yana bölgeler arası kalkınma dengesizliği giderek artmıştır (Tabak, 2019: s. 8).

1960 öncesi dönemde halkın siyasi ve sosyo-ekonomik yapısındaki olumsuzluklar sebebiyle yapılmak istenen kalkınma hamleleri istenilen sonuçlara ulaşamamıştır. 1960 sonrası dönemde ise ülkenin en önemli sorunu olarak bölgeler arasındaki kalkınma dengesizlikleri olduğu tespit edilmiş ve bu dönemden sonra planlı kalkınma dönemine

geçilerek 5 yıllık kalkınma planları hazırlanıp uygulamaya alınmıştır. Devlet Planlama Teşkilatına (DPT) verilen bu görevde ilk kalkınma planı 1963 yılında bölgelerarası dengesizliğin giderilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Devlet yerel kalkınmayı destekleme görevini üstlenmiş, yatırımlar için gerekli teşvikleri halka sunmuştur. Mevcut alanlar belirlenerek belirlenmiş alanlara yönelik kalkınma reçeteleri hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. Son olarak da devlet, kalkınma ajansları eliyle de yerel kalkınmaya desteğini devam ettirmektedir (Sevinç, 2011: s. 44-45).

Yerel kalkınmaya yönelik esas adımlar Avrupa Birliğine (AB) uyum süreci çerçevesinde gerçekleştirilmiş. Çünkü Avrupa Birliği, kendine üye ülkelerin arasındaki bölgesel dengesizlikleri ve farklılıkları ortadan kaldırmak adına yerel kalkınmayı destekleyen kalkınma modelleri benimsemektedir. 1999 Helsinki Zirvesi'nde aday ülke pozisyonuna alınan Türkiye'den yerel kalkınmaya destek verilmesi, yerel kalkınma için kaynakların aktif kullanılarak yerel kalkınmayı hızlandırması, aynı zamanda da yerel kalkınma için girişimcilik faaliyetlerine destek verilmesi istenmiştir (Tabak, 2019: s. 9).

Savaşlardan ekonomik olarak yorgun çıkan Türkiye, savaş sonrası kurulan Cumhuriyetle birlikte yeni bir siyasi kimlik kazanmıştır. Bu yeni rejimle birlikte Türkiye, demokratikleşme odaklı siyasi denemeleri yaparken bir yandan da ekonomik bağımsızlık mücadelesi vermeye başlamıştır. 1960 yılındaki siyasi olumsuzluklardan sonra değişen yeni hükümetle beraber dünya pazarına uyum ve ekonomik bağımsızlık için kalkınma planları hazırlanmaya başlanmıştır. Günümüze kadar devam eden bu planların amacı ülkece belirlenen hedefe ulaşmak olmuştur.

1.1.5 Kalkınma Planları

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

Bu planda, yatırım öncelikleri belirlenerek ülke genelindeki gelir ve kalkınma eşitsizliklerinin giderilmesi amaçlanmıştır. Hedefler belirlenirken devlet ve özel sektör birlikte düşünülmüş hatta özel teşebbüsün olmadığı sektörlerde devlet bu rolü üstlenmiştir. Yatırımların hangi sektörlerle yapılacağı ve vergi indirimi uygulaması planlanmıştır. Devlet bu kalkınma planının başarıya ulaşabilmesini özel sektör ve halkın bir bütün olarak plana uyum sağlamasına bağlamıştır (DPT, 1963: s. 525-528).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

Bu planın, devlet için emredici, özel sektör için yol gösterici ve halk içinse girişimciliği teşvik edici olması amaçlanmıştır. Devlet, özel sektörün yatırımlarını az gelişmiş bölgelere yönlendirmek için gerek kredi gerek destek gerek vergi indirimleriyle

desteklemeye çalışmıştır. Bölgesel kalkınmayı desteklemeye bu plan döneminde başlanıp ileriki dönemlerdeki teşvikler ön görülmüştür. Türk halkının refah kaybının uzun dönemde telafi edilmesi ilk hedefken, Türk ekonomisinin dışa bağımlılığını kademeli olarak azaltmaksa ikinci hedef olarak belirlenmiştir (DPT, 1968: s. 627-641).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

Bu planla yatırımların, katma değeri tarımdan daha fazla olan sanayi sektörüne aktarmak gerektiğine yönelik kararlar alınmıştır. Bununla beraber işsizliği ortadan kaldırmak, bölgesel farklılıkları azaltmak, düzensiz gelir dağılımını iyileştirmek vurgulanmıştır. Bu yeni dönemde Avrupa Ekonomik Topluluğu(AET) ve gümrük birliğine geçiş hızlandırılmak istenmiş böylelikle batılı toplumlara yaklaşılarak hedeflenen sosyal ve ekonomik refah seviyesine ulaşılması amaçlanmıştır. Finansal reformlarla yatırımları ve hizmetleri mutlaka ve zamanında gerçekleştirmek planın ana hedefidir (DTP, 1973).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

Bu planla, ekonomik büyümeyi istikrarlı bir şekilde hızlandırmak, çağdaş gereksinimlere uygun ulaşım, eğitim ve sağlık hizmetlerini halkın her kesimiyle buluşturmak, batı dünyasındaki teknolojik gelişmelere yetişebilmek gibi amaçlar edinilmiştir. Tasarrufu ve yatırımı teşvik edebilecek, enflasyonla mücadele edebilecek ve toplumsal adaleti sağlayabilecek para, kredi ve vergi politikalarının izlenmesi amaçlanmıştır. Kişiler arası gelir dağılımını iyileştirmek, işsizliği ve yoksulluğu azaltmak, toplumsal güvenliği sağlamak gibi birçok hedef belirlenmiştir. Bu planda, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine kalkınma öncelikli ayrıcalıklar tanınmıştır. Hayvancılığı ve tarımı teşvik edici politikalar uygulanmıştır. Tüm bunların yanında siyasi belirsizliklerden ötürü bu plan Türkiye Cumhuriyeti'nin uygulanamayan yitik planı olarak kâğıt üzerinde kalmıştır (DPT, 1979).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Bu plan, Türk halkının hür, çağdaş yaşam koşullarına uygun ve toplumsal güven içerisinde yaşam standartlarını yükseltmeyi amaçlamaktadır. İhracatı teşvik eden, mevcut birikimi değerlendiren, tarımsal verimliliği artıran politikalar geliştirilmiştir. İstihdamı artırarak genç işsizliği azaltmayı ve gelir dağılımını düşük gelirli gruplar lehine değiştirmeyi kalkınmanın önceliği olarak belirlemiştir. Enflasyonu kontrol altına alarak atıl kalan üretim faktörlerini ekonomiye dâhil etmek hedeflenmiştir. Kalkınmaya öncelikli yerlerde ekonomik ve sosyal altyapıyı iyileştirmek amacıyla teşvik ve yatırımlarla yöreleri geliştirmek amaçlanmıştır (DPT, 1985).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

Bu planla, Türk milletinin hür ve güvenli bir ortamda refah seviyesini yükselterek rekabet ortamının geliştirildiği bir ekonomide kalkınması amaçlanmaktadır. İstikrarlı ve dengeli bir kalkınma süreciyle yöresel kalkınmışlık seviyesini en aza indirmek, gelir dağılımını iyileştirmek ve işsizliği ortadan kaldırmak planın başlıca hedefleri arasındadır. Arzı artırarak üretimi, talebi karşılayacak boyuta getirmek, kısa dönemde üretimi artıracak yatırımları hızlandırıp kapasiteyi optimum seviyeye getirmek hedeflenmiştir. Devlet, yatırımlarını kalkınmaya öncelikli yerlere yönlendirerek bölgeler arasındaki gelişmişliği dengelemek için sosyal ve ekonomik altyapıyı güçlendirmeyi amaçlamıştır. Kamu yatırımlarını eğitim ve sağlık sektörüne yönlendirirken; özel kesimin yatırımlarını ihracata ve imalat sanayine aktarılması özendirilecek ve böylece yatırımlar içinde özel kesimin payı artırılmak istenmiştir. Özel kesimin ihtiyaç duyduğu finansman, faiz politikalarıyla mali tasarrufa gidilerek ve kamunun kullandığı kaynaklar azaltılarak karşılanması kararlaştırılmıştır. Türk parasının konvertibl olması için döviz kuru piyasasının içinde politikalar oluşturulmaya devam edilmesi hedeflenmiştir (DPT, 1990).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

Bu planda makroekonomik ve yapısal uyum politikalarıyla ekonomik büyümede denge ve istikrar ortamı oluşturulmak istenmiştir. Türkiye'nin toplumsal yapısı ve kaynaklarıyla 21. Yüzyıla; üreten, demokratik özgürlüklerini kullanabilen, gelir adaleti sağlanmış, insan haklarına saygılı ve barış içinde bir ülke olarak girilmesi hedeflenmiştir. Avrupa Topluluğu (AT) ve gümrük birliğinin sağlanıyor olması yapısal kararların hızlı alınarak bir an önce hayata geçirilmesinde tetikleyici olmuştur. Avrupa Birliğine üye ülkeler ile Türkiye arasındaki farklılıklardan olan: gelir, verimlilik, bilim, teknoloji ve nitelikli insan gücünün bir an önce telafi edilmesi amaçlanmıştır. Eğitime önem vererek nitelikli genç nüfusun yeni yüzyıl Türkiye'sinde refahı artıracak güç olması hedeflenmiştir. Bu planın, kalkınma hedeflerinin yanı sıra demokratikleşme sürecine de yön vermesi beklenmiştir. Kamu sektörünü piyasaların biraz daha dışında tutarak piyasa aktörlerine yer açması; ayrıca devletin kural koyucu ve koyduğu kuralları denetleyici rolü vurgulanmıştır. Bu planda bölgesel kalkınmaya ek olarak kentleşme sorununa değinilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma vurgusu yapılarak 1994 yılında 'Aksiyon Planı' projesi başlatılarak az gelişmiş bölgelerde, bölgesel gelişim projeleri başlatılmıştır (DPT,1996).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

Bu planda, Maastricht Kriterlerini yerine getirecek yapısal ve kurumsal reformların hızlandırılmasının yanı sıra AB tam üyelik adaylığının kabul edildiği Helsinki Zirvesi kararlarına uygun adımların atılacağı ve Kopenhag Kriterlerinin sağlanması için alınacak tedbirlerin öncelikli hedef olduğu vurgulanmıştır. Yoksullukla, gelir dağılımında adaletin sağlanmasıyla, bölgesel gelişmişlik farklarının en aza indirilmesiyle mücadele edileceği ve Türk halkının hak ettiği insani koşullarda yaşamasının sağlanması öncelikli hedef olarak belirlenmiştir. Eğitime yatırım yapılarak çağı yakalayan nitelikli iş gücü oluşturulması ve böylelikle ülkemizin rekabet gücü kazanması amaçlanmıştır. Var olan enerji talebinin sürekli, düşük maliyetli ve güvenilir şekilde karşılanacağı öngörülmüştür. Enflasyonla mücadeleye, fiyat istikrarının sağlanmasına, üretimi ve istihdamı artırmaya önem verilmiştir. Bölgeleri istatistiksel olarak sınıflandırıp bölgesel gelişmede denge, sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesini artırmak amaçlanarak 49 il ve 2 ilçe kalkınmaya öncelikli yer olarak belirlenmiştir (DPT, 2001).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)

Bu plan, Avrupa Birliği mali takvimine uygun olması için 7 yılı kapsayacak şekilde ve üyelik sürecine yön vermesi hedeflenen ‘temel strateji dokümanı ‘ olarak hazırlanmıştır. Planlama hiyerarşisi uygulanarak yapılan fiziksel planların yerindelik ilkesine uygun şekilde uygulanması ve denetlenmesi vurgulanmıştır. Ayrıca kırsal-kent arasındaki kalkınma farklılıklarını ortadan kaldırmak temel amaç olarak belirlenmiştir. Kalkınmaya ulusal düzeyde uyum sağlamak için bölgesel gelişme stratejilerinin hazırlanması kararlaştırılmıştır. Bölgesel/Yerel kalkınma ile ilgili yeni yetki ve sorumluluklar tanımlanarak merkez-yerel kuruluşlar arasında eş uyumun sağlanması istenmiştir. Kalkınma farklılıklarını hızla ortadan kaldırmak için bölgeler arası etkileşimin ve hizmet arzının artırılmasına ve kamu yatırım uygulamalarına odaklanılmıştır. Yereldeki az gelişmeyi hedef alarak beşeri ve sosyal sermaye kaynaklarını geliştirmeyi, bölge potansiyeline uygun iş gücü eğitim programlarını uygulamayı amaçlamıştır. Üniversitelerin yerel uzmanlaşma alanlarına yönelik eğitim, araştırma ve hizmet organizasyonlarına yoğunlaşmıştır. Üniversite-sanayi işbirliği ile bölgelere uygun sektörlerde, üretimi desteklemek üzere organize sanayi bölgelerinde uygulama yapılması amaçlanmıştır. Bölgeler arası kalkınmayı ve rekabeti sağlamak için Kobi politikalarına, nitelikli iş gücü yetiştirilmesine, finansal araçların çeşitlendirilmesine, teknoloji ve pazara ulaşımın kolaylaştırılmasına özel önem verileceği vurgulanmıştır (DPT, 2007).

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)

Bu planda, kalkınmanın amacının insan odaklı olduğu daha belirgin ifade edilmiştir. Yaşam standartlarını yükselterek daha adil, daha güvenli ve daha müreffeh bir yaşam çerçevesi oluşturmak için temel hak ve özgürlükler tabanında refah bir toplum oluşturmak istenmiştir. Kalkınmayı toplumun her kesimine yaymak ve toplumu bir bütün olarak muasır medeniyet seviyesine çıkarmak amaçlanmıştır. Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, adalet, demokrasi, gibi beşeri sermayeyi güçlendirecek alanlarda uyum ve belirlenen politikalar uygulanmaya devam edilecektir. Yoksullukla mücadele, toplumun dezavantajlı kesimlerine öncelik, gelir dağılımını iyileştirmek, fırsat eşitsizliğini önleyerek gelecek nesillere aktarımını önlemek istenmektedir. Eğitimde fırsat eşitsizliğini önlemek amacıyla; ücretsiz ders kitabı dağıtımı, taşınmalı eğitim, şartlı eğitim yardımları uygulanmış; ayrıca Fırsat Artırma ve Teknoloji İyileştirme Hareketi (FATİH) projesiyle 12 yıllık eğitim sistemi tesis edilerek müfredat buna göre hazırlanmıştır. Eğitim performansını değerlendiren uluslararası puanlarda kısmi iyileşme görülmektedir. Son olarak eğitim sistemine önem verilerek beşeri sermayeyi kalkınmanın odağı haline getiren ve bu amacı sıklıkla vurgulayan kalkınma planı olduğu düşünülmektedir (DPT, 2014).

On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)

Bu plan, verimliliği odağına alan, sanayi sektörünün ekonomik gelişme için başrol olarak belirlendiği, ihracata dayalı istikrarlı şekilde büyüyen bir ekonomi modeli çerçevesi çizilmektedir. Plan, aynı zamanda iş ve yatırım alanları genişletilip güçlendirilerek piyasa aksaklıkları giderilip serbest piyasanın tam rekabetçi olmasını desteklemeyi amaçlamıştır. Yatırımların finansman kaynağı olarak tasarruflar öngörülmüştür. Kamu tasarruflarının yanı sıra hane halkı tasarruflarının da özendirilip artırılması planlanmıştır. Dışa bağımlılığı azaltmak için daha az ithalat, daha çok ihracat yapılması hedeflenmiştir. Dalgalı döviz kuruna devam edilirken bir yandan da fiyat istikrarı konusunda kararlılıkla mücadele edileceği vurgulanmıştır. Piyasa etkinliğini artırmak için şeffaflığa önem vererek devletin düzenleyici ve denetleyici yönü kuvvetlendirilerek bağımsız düzenleyici ve denetleyici otoritelerle çalışmaya devam edileceği kararlaştırılmıştır. Turizm, tarım ve sanayi sektörünün verimliliği artırılarak ekonomiye katkılarını tam olarak sağlanması amaçlanmıştır (DPT, 2019)

1.2 Girişimcilik

1.2.1 Girişimcilik Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

Girişimcilik yeni organizasyonların ortaya çıktığı yenilikçi süreçler olarak tanımlanmaktadır. İktisadi bağlamda ele alınan kavram bir mal veya hizmet arzı vaad ederek ticari eyleme geçilmesidir (Aytaç, 2006: s. 141). Girişimcilik, üretim girdileri ile değer yaratma anlamı taşımakta (Hisrich ve Peters, 2001: s. 9) risk unsurlarının tamamını içermektedir (Binks ve Vale, 1990: s. 119). Bir amaca ulaşmak için eyleme geçme ve girişme anlamı taşıyan girişimcilik ekonomik fırsatların değere dönüştürölmesi sürecidir. Bu süreç kendi içerisinde fırsatlar, tehditler, güçlü ve zayıf yönler barındırmaktadır (Küçükaltan, 2009: s. 22). Coulter ve Robbins'ın (2003) çalışmasına göre girişimcilik bir kişi veya grubun var olan kaynaklar ve imkanları kullanarak ortaya çıkardığı ticari inovasyondur (Coulter ve Robbins, 2003: s. 42). Bu bağlamda inovasyon kavramını girişimciliğin temel bileşenlerinden biri olarak değerlendirmek mümkündür. İnovasyon kavramı ticari organizasyonların sürdürülebilirliği açısından oldukça büyük bir önem taşımaktadır (Işık ve Bilen, 2022: s. 169). Sağlıklı bir girişim süreci için ise inovatif yöntem ve teknikler ticari faaliyetin niteliği ve niceliği açısından önemlidir.

Girişimcilik faaliyeti; risk almayı, bireysel sorumluluğu, sonuçların ölçüsü olarak parayı, gelecekteki olasılıkları öngörmeyi ve organizasyonel becerileri içermekte piyasanın ve üretimin itici gücü olarak önemini korumaktadır (Gedeon, 2010: s. 20). Bir girişim süreci piyasa talebindeki değışikliklerin sebep olduğu riskler barındırır ve mülkiyet sürecin önemli bir faktörüdür (Hufeland, 1807). Literatür incelendiğinde çeşitli disiplinlerin girişimciliğe atfedilen değerlerinin farklı organizasyonel kriterler içerdii görölmektedir. Bu kriterlere, girişimciliğin tam olarak nelerden oluştuğu, kuruluşun büyüklüğü (küçük veya orta ölçekli işletme vb.), kuruluşun yaşı ve girişimcinin kim(ler) olduğu (bir aile ya da şahıs) örnek olarak verilebilir (Audretsch, 2012: s. 756). Audretsch (2012) çalışmasında açıkladığı kriterler girişimciliği sınıflandırmada yardımcı olmaktadır. Örneğin;

➤ *Büyükölük kriterine göre girişimcilik* Schumpeter'e (1911) kadar dayanmaktadır. Schumpeter'e göre girişimci ekonomik sistemde değışimin temsilcisi olarak faaliyetler yürötmektedir ve ekonomik gelişme, büyüme ve ilerlemenin dayandığı inovasyonun itici gücüdür. Büyükölük kriteri bağlamında değerlendirildiğinde; küçük ve büyük firmalar arasındaki yenilikçi faaliyet, büyüme ve karlılık gibi girişimcilik performans kriterlerini karşılaştırmak için kullanılmaktadır. Ayrıca büyükölük özelliği kaynak edinme sürecinde ayırt edici özellik olarak nitelendirilmektedir (Audretsch, 2012: s. 757).

➤ *Yaş kriterine göre girişimcilik* sınıflandırmada kullanılan önemli bir yöntemdir. Kullanılan en yaygın yaş kriteri firmanın yeni veya start-up olarak kabul edilmesidir. Olgunluğu muadillerinden ayırt edilebilen firmalar girişimci olarak kabul edilmektedir. Yaş kriteri yalnızca yeni başlayanlar üzerinde değerlendirilmez aynı zamanda yaşam döngüleri boyunca devamlı olarak genişletilebilir.

Girişimcilik kavramının tarihsel gelişimine bakıldığında ortaya çıkma tarihinin insanlık tarihi kadar geçmişe dayandığını söylemek mümkündür. Kapitalist ekonomilere giriş ile birlikte gelişimi hız kazanmıştır. 18. yüzyılda Richard Cantillon tarafından “risk alan kişi” olarak literatüre kazandırılan girişimcilik kavramı, Jean Baptiste Say ile birlikte günümüzde atfedilen anlamına kavuşmuştur (Aytaç ve İlhan, 2007: s. 103). Günümüze doğru gelindiğinde ise 1980 yılı sonrasında büyük bir ivme yakalamıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde girişimci ekonomiye geçiş eğilimleri bu dönemde artmaya başlamış, girişimci kişilik özelliğine sahip kişiler ekonomik organizasyonlardaki yetkinliklerini artırmıştır (Aytaç, 2006: s. 140).

Girişimcilik, multidisipliner olarak ele alınan bir kavram olmakla birlikte; psikoloji, sosyal psikoloji ve sosyoloji gibi alanlarda girişimci kişilik özellikleri üzerinden açıklanmaktadır. Buna göre girişimcilik kavramı ele alınırken girişimci kişilik özelliklerine de vurgu yapılmaktadır. Stevenson ve Jarillo’ya göre bireylerin kontrol ettikleri kaynaklara bakılmaksızın fırsatları takip eden olarak tanımlanan girişimcilik (Stevenson ve Jarillo, 1990) girişimci tarafından yönetilen bir süreçtir. Girişimci yalnızca süreci yöneten bir aktör değil aynı zamanda daha önce denenmemiş olanı deneyen, fark edilmeyeni fark eden, boşluğu doldurmaya niyetli ve fırsatlara karşı aşırı duyarlıdır (Kirzner, 1973). Literatürde karşılaşılan girişimci özellikleri aşağıdaki gibidir (Gedeon, 2010: s. 18-10);

- Girişimci üretim faktörlerini bir ticari organizasyonda birleştirme ve bu organizasyonu çalışır tutma görev ve sorumluluğunu üstlenen kişi veya gruplardır (Evans, 1949).
- Girişimci piyasa talebindeki değişikliklerin neden olduğu risklerin taşıyıcısıdır (Thornton, 2005).
- Girişimci inovatif eylemler gerçekleştirirken resmi otoritesini ortaya koyar (Hartman, 1959).
- Girişimci işletmelerde önemli bir mülkiyet hissesine sahiptir (Draheim, 1972; Howell, 1972).

- Girişimci kar amacıyla risk üstlenerek bir ticari teşebbüs organize eden ve yöneten kişidir (Hull ve Bosley, 1980).
- Girişimci ekonomik kaynakları daha düşük bir alandan daha yüksek üretkenlik ve verim seviyesine kaydırır (Say, 1816)

Girişimcilik kavramını daha iyi anlamak için girişimci ve girişim kavramları ile birlikte ele almak gereklidir. Bu bağlamda aşağıda verilen Şekil 1.1 girişimci, girişimcilik ve girişim ayrımını göstermektedir (Akgemci ve Akça, 2021: s. 150).

Şekil 1.1 Girişimci, Girişimcilik ve Girişim Ayrımı

1.2.2 Girişimcilik Çeşitleri

Daha önce gerçekleştirilmemiş bir ticari organizasyon olarak nitelendirilen girişimcilik (Gedeon, 2010: s. 19) özellikleri itibarıyla çeşitlilik göstermektedir. Buna göre girişimcilik ticari girişimcilik, iç girişimcilik, kadın girişimciliği, kamu girişimciliği, sosyal girişimcilik ve internet girişimciliği olarak sınıflandırılmaktadır.

1.2.2.1 Ticari Girişimcilik

Ticari girişimcilik kar elde etmek amacıyla yapılan girişimleri kapsamaktadır. Bu girişimcilik türünde amaç ticari bir organizasyon meydana getirmek, bu organizasyonların devamlılığını sağlamak ve maliyetleri minimize ederek karı maksimize etmektir (Audretsch, 2012: s. 751). Ticari girişimcilerin genel özellikleri aşağıdaki gibidir (Reyhanoğlu ve Özden, 2012: s. 12);

- Kar elde etmeyi amaçlayan

- Ticari girişimci bir aile yapısına sahip
- Temel misyonunu bireysel kazançlar oluşturan
- Diğer girişimci türlerine göre daha fazla risk alan ve fırsat kovalayan
- Ekonomik yatırımları önemseyen

Roper ve Cheney'e göre ticari girişimciliği sosyal girişimcilikten ayıran temel fark, ticari girişimcilerin ihtiyaçlar için ürettikleri yenilikçi girişimlerinin temelinde kişisel kazançların yatıyor olmasıdır (Roper ve Cheney, 2005: s. 95). Johnson (2000: s. 8) çalışmasına göre ise ticari girişimcileri diğerlerinden ayıran özellik, pay ve risk dağıtımında ticari girişimcilerin bireysel olarak değerlendirilmesidir. Ticari bir girişime yönelme için gerekli olan motivasyon kişisel çıkarların gözetilerek inovatif bir ticari organizasyon var etmedir (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009: s. 91).

Ülkemizde girişime dönüştürülerek başarıya ulaşmış birçok ticari girişim mevcuttur. Bu girişimlerden bazıları ülke içinde oluşturulup dünyaya açılırken bazılarının varlığı ülke içinde sınırlı kalmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinde ilk ticari girişimini gerçekleştiren Hamdi ULUKAYA ticari girişime örnek olarak verilebilir (Bkz. Şekil 1.2).

Şekil 1.2 Hamdi Ulukaya Ticari Girişimi Chobani

Amerika pazarında yoğurda dair arz yetersizliğini fark eden Hamdi ULUKAYA tarafından New York'ta kurulan yoğurt fabrikası üretim hacmini genişleten ve adını dünyaya duyuran önemli ticari girişimdir. Ulukaya Chobani adını verdiği yoğurtları ile özellikle Amerikalıların yoğurt ihtiyacını karşılayarak kar elde etmeye ve devamlılığını sürdürmeye devam etmektedir (Ulukaya, 2013: s. 47).

1.2.2.2 Sosyal Girişimcilik

Sosyal girişimcilik herhangi bir maddi geri dönüt almanın temel hedef olarak belirlenmediği, toplumsal fayda sağlama dürtüsü ile faaliyetlerin gerçekleştirildiği bir girişimcilik türüdür. Belirli bir gelir modeline sahiptir. Girişime konu olan oyuncuların sosyal faydasını maksimum düzeye çıkarmak öncelikli hedeftir. Sosyal girişimcilik kavramı araştırılırken bir takım unsurlar çerçevesinde incelemeler yapılabilir. Bu unsurlar sosyal misyon, sosyal değişim, sosyal değer, sosyal ekonomi, sosyal sorun olarak sıralanabilir. Sosyal faydanın konusu olan birçok başlık Sosyal Girişimcilik kavramıyla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilendirilebilir. (Aslan vd., 2012) Sınırsız insan ihtiyaçlarının mevcut piyasa koşulları ve devlet politikaları ile yeterince karşılanmadığı ortamların doğal sonucu olarak da inceleyebileceğimiz Sosyal Girişimcilik, mal ve hizmet tüketim araçlarının devletlerin inisiyatifinden bağımsız hale gelmesi olarak da ifade edilebilir. Sosyal ve ekonomik kriz olarak karşımıza çıkan ihtiyaçları yeterli ölçüde karşılayamama durumu Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve Kooperatiflerin, yaygınlaşan internet kullanımını araç olarak kullanarak toplum vicdanını harekete geçirmesi ile Sosyal Girişimcilik ihtiyaçlara cevap verme konusundaki alanını belirlemiştir. (Trivedi ve Stokols, 2011) Bir sivil toplum organizasyonu, örgütsel yapıda sivil toplum kuruluşu olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu rgtsel yapı içerisinde dönüşen dünyadaki yeni birey tanımının beraberinde getirdiği sorunlara eğilim söz konusudur. zm noktasındaki faaliyet alanlarından biri olan Sosyal Girişimcilik eşitlik ve hak kavramları üzerine idealizmini gerçekleştirmiş olur. Sivil Toplum Kuruluşları ve Sosyal Girişimcilik hem faaliyet alanı hem nihai hedef hem de kavramsal olarak bir takım benzerlikler taşımakla beraber birbirinden farklı vizyonlara sahiptir (Demir, 2014: s. 350). Sosyal girişimcilerin genel özellikleri aşağıdaki gibidir (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009: s. 91).

- Sosyal fayda ve kar elde etmek amacıyla riski göze alan
- Sosyal ihtiyaçları doğru okuyan ve belirleyen
- Bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik gerekli ekonomik organizasyonu kuran
- Sürdürülebilir zm yöntemleri geliştiren,
- Kendi kendine yetebilen bir ekonomik sistem oluşturan

Sosyal girişimciler, ticari girişimcilerle farklı motivasyonlara sahip olsalar da temelde yeni bir organizasyon kurma, risk alma ve fırsatları doğru okuma konularında benzerlik gösterirler. Sosyal girişimcilik ve sosyal girişimci, geleneksel ticari girişimler ve kar amacı güden organizasyonların yapısı ve bu yapıların kurucuları ele alınarak

değerlendirilebilir. Ancak ticari girişimde temel hedef maddi geri dönüt iken sosyal girişimde temel hedef sosyal fayda ve maddi geri dönüttür (Sharir ve Lerner: 2006).

Sosyal girişimcilik alanında önemli noktada bulunan Grameen Bank girişimi Muhammed Yunus tarafından Bangladeş kırsalında kurulmuştur. Bir ekonomi profesörü olan Muhammed Yunus yoksul halka mikro ölçekli kredi sağlamayı hedefleyerek Grameen Bank'ı kurmuştur (Bkz. Şekil 1.3).

Şekil 1.3 Muhammed Yunus Sosyal Girişimi Grameen Bank

Grameen Bank sosyal girişimciliğin temel işlevlerinden olan kar elde etme ve sosyal fayda sağama işlevleri taşımaktadır. Kırsal kesimde toprağı olmayan köylüye ticari eylemleri için sermaye sağlayan bir finans aracı olmasının yanı sıra yoksul köylüye ekonomik destek veren bir sivil toplum kuruluşudur (Akbulaev vd., 2017: s. 58).

1.2.2.3 İç Girişimcilik

Günümüzde iktisadi kuruluşlar varlıklarını devam ettirme ve kar elde etme amacına ulaşmak için yeniliklere ayak uydurmaya ihtiyaç duymaktadırlar. Sürekli yenilenme, farklı stratejiler edinme, inovasyonu tüm süreçlere dâhil etme ve uluslararası pazarlara açılmak için örgüt içindeki girişimlere ihtiyaç duyulmaktadır (Zeren, 2012: s. 100). İç girişimcilik “büyük bir firma içinde bir fikri, risk alma ve yenilik yapma yoluyla karlı nihai bir ürüne dönüştürme sorumluluğunu üstlenen kişi” olarak tanımlanmaktadır (Veysel ve Yörük, 2006: s. 162). Buna göre iç girişimcilik organizasyonlarda kar elde etme amacıyla fikirleri ürünlere dönüştürme olarak tanımlamak mümkündür. Böylece örgüt içerisinde bir inovatif fikirler üretme ve bu fikirlerin hayata geçirilmesi kültürü yaygınlaştırılmaktadır (Güler, 2012: s. 57). İç girişimcilik bir organizasyondaki rekabet edilebilirliğe, inovatif gelişmelere, bilgi teknolojilerine erişmeye ve örgütsel yenilenmeye katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda bir “dinazorlaşma sendromu” adı verilen büyük örgütlerdeki yenilik karşısındaki direnç ve gelişime engel olan statik ortamı ortadan

kaldırmaya katkı sunmaktadır (Naktiyok ve Kök, 2006: s. 80). İç girişimleri meydana getiren örgüt çalışanlarına iç girişimci denir. İç girişimcilerin özellikleri aşağıdaki gibidir;

- İç girişimci örgüt içerisindeki yenilikçi fikirleri girişimlere dönüştürür
- Örgütün girişimci eğilimine sahip bireyidir
- İnovatif yönetim anlayışına sahip yöneticilerdir
- Prototipleri kara dönüştürme yeteneğine sahiptir
- Fikir maratonları ve yönetiminde oldukça başarılıdır
- Kuruluşların ihtiyaç duydukları yenilikçilik için çalışır

İç girişimcileri diğer girişimcilerden ayıran önemli bir özellik zaten var olan bir örgüt veya kuruluş içerisinde faaliyet gösteriyor olmalarıdır. Sosyal girişimcilik ve ticari girişimlerde ortaya yeni bir mal ve hizmet üretimi çıkarken iç girişimcilikte var olan örgütsel yapı yenilenir, ileri götürülür ve bilgi teknolojileri ile çağa uyumlaştırılır (Veysel ve Yörük, 2006).

1.2.2.4 Kamu Girişimciliği

1970’li yıllarda dünya ekonomisinin içinde bulunduğu olumsuz koşullar sebebiyle kamu kurumlarındaki işletmeler kar amacı güden kuruluşlara dönüştürülmeye çalışılmıştır. Girişimcilik faaliyetleri kamu kurumları üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Zorlu ekonomik koşullarda kamunun gelir kaynağı olan vergiler yetersiz kalmıştır. Dolayısıyla bu durum kamu kurumlarındaki girişim faaliyetlerini zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda kamu girişimciliği, kamu kurumlarında meydana gelen kar getirici ekonomik faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Karaca vd., 2016: s. 97-98). Kamu girişimciliği, kamu yararı gözetilerek yapılan girişim faaliyetleridir. Kamu girişimciliği, kamu kurumlarının hem kar elde etmesini hem de kamu yararını hedeflemektedir (Aktan, 2010: s. 91). Leroy P. Jones kamu girişimciliğini mülkiyet ve sonuç bağlamında ele almaktadır. Mülkiyete ve karar verme yetkisine sahip kamu kurum ve kuruluşları mal ve hizmet üretmektedir (Jones, 1975: s. 22-42). Baklacioğlu (1976) çalışmasında kamu girişimciliğini “*Kamu teşebbüsü, sermayesinin tamamına veya yarısından fazlasına sahip olarak ya da diğer yollarla, devletin, diğer kamu tüzel kişilerinin veya devletle anılan tüzel kişilerin yönetimine, yönetim organları vasıtasıyla hakim olduğu teşebbüs*” olarak tanımlamaktadır (Baklacioğlu, 1976: s. 1). Buna göre kamu girişimleri devlete aittir ve ekonomik faaliyet içermektedir. Kamu girişimcisinin özellikleri şu şekildedir (Akdoğan, 2000: s. 21);

- Bürokratik çıkar sağlayan
- Rasyonel zeminden uzaklaşmayan ve tam bilgiye erişen
- İnovatif yöntem ve teknikleri kullanarak kamu malı üreten
- Kamudaki ekonomik faaliyetleri başlatan, varlığını devam ettiren
- Kamu organizasyonları üzerinde tasarruf ve tedbir hakkına sahip
- Politik fayda sağlayarak kamuda artı değer üreten

Ülkemizdeki kamu girişimleri Devlet Planlama Teşkilatının Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, “*kamu teşebbüsü ekonomik amaç için kamunun tahsis ettiği kaynakları kullanarak bir bedel karşılığında mal ve hizmet üreten, devletin sermaye, yönetim ya da denetim açısından doğrudan ya da dolaylı egemen ya da söz sahibi olduğu kuruluşlardır.*” şeklinde açıklanmaktadır (DPT, 1979: s. 301). Kamu girişimlerinde bireysel ve sosyal fayda aranmamaktadır. Risk unsurları kamu girişim faaliyetlerinde de işlevselliğini korumaktadır. Kamuda girişimcilik Kamu İktisadi Teşebbüsleri altında gerçekleştirilmektedir. KİT’ler kamu kaynaklarının kullanımı ile gerçekleştirilen kamu girişimleridir. KİT’ler piyasa başarısızlıklarını engellemenin yanı sıra rekabet edebilirlikleri ile gelir getirici organizasyonlardır (Akdoğan, 2000: s. 24).

1.2.2.5 Kadın Girişimciliği

Gertrude Stein girişimciyi tanımlarken renk, din, statü ve cinsiyet ayrımının yapılmamasını vurgulamaktadır. Ve böylece girişimciler üzerine yapılan bir çalışmanın herkes için geçerli olduğunu savunmaktadır. Fakat yapılan literatür incelemeleri sonucunda elde edilen bilgilere göre erkek ve kadın girişimciler demografik olarak benzer özellikler gösterebilir de kadın liderliğindeki girişimlerin iş ve endüstri seçiminde, finansman stratejilerinde, büyüme modellerinde ve yönetim yapılarında farklılıklar bulunmaktadır (Greene vd., 2003: s. 1). Bu farklılıklar kadın girişimciliği üzerine ayrıca çalışmalar yapmayı gerekli kılmaktadır. Girişimlerdeki motivasyon, hedef, hazırlık, oryantasyon ve kaynaklara erişimdeki gözlemlenebilir farklılıklar çalışma sonuçlarına yön vermektedir (Gatewood, 2003).

Kadın girişimciliği üzerine yapılan ilk önemli çalışma 1970 yılında Eleanor Brantley Schwartz tarafından kaleme alındı. “Entrepreneurship, A New Female Frontier” isimli makale 20 kadın girişimci ile yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Bu görüşmeler ile kadınlara ait ortak özellikler, motivasyonlar ve tutumların belirlenmesi hedeflenmektedir. Çalışmada, erkek girişimcilerden farklı olarak kadın girişimcilerin

başarma ihtiyacı, iş tatmini, ekonomik kazanç beklentisi ve bağımsızlık algılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Yirik ve Yıldırım, 2014). Ayrıca kadın girişimcilerin sermaye bulmada erkeklere oranla daha zorlu koşullara sahip olduğu görülmektedir.

Kadınlar ekonominin en hızlı büyüyen sektörü olan hizmet sektöründe yenilikçi sistemler ve programlar oluşturmaktadır. Modern iş dünyasında değişimin öncüsü olan kadın sayısındaki artışa rağmen birçok sektör erkeklerin alanı olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte kadın girişimciler işletme eğitimi, kurumsal deneyim ve teknik uzmanlık açısından önemli kazanımlar elde etmektedir. Biyoteknoloji ve yazılım dâhil olmak üzere çeşitli finansal sektörlerde kadın girişimi oranları artmaktadır. Kadın girişimciliği erkek girişimciliğine kıyasla elde edilen gelir ve çalışan sayısı açısından daha küçük olma eğilimindedir (Greene vd., 2003).

Bir iş kurma kararı kişinin kişiliğini, ilgi alanlarını, yetiştirilme tarzını, rol modellerini, becerilerini ve fırsatlarını içeren karmaşık bir süreçtir. Bu bağlamda kişilerin mesleki, kişisel ve ailevi faktörlerinin yaşam boyu etkileşimi, kariyerlerinin sonucunu oluşturmaktadır. Cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde ise birçok erkek için kariyer seçimi hayatlarının ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilirken, kadınlar için kariyer seçimi kişisel hedeflerden ayrı bir noktadadır. Çünkü kadınlar aile yaşamını içeren bir kariyer yolu belirlemekten daha çok kariyer hedefi ile aile yaşamı arasında bir seçim yapmaktadır (Manolava vd., 2008: s. 72). Bu bağlamda girişimcilik, aile yaşamı ve kariyer arasındaki dengeyi sağlayabilen kadınların tercih ettiği bir alandır. Kadın girişimciliği kadınlara esneklik, özerklik, tatmin, kişisel gelişim, gelir ve prestij sağlamaktadır. Bu kazanımların yanı sıra kadınları girişimci olmaya iten başka sebepler de vardır. Örneğin kadınlar fikirlerini endüstriye dönüştürmek, yenilik üretmek ve tatmin etmeyen diğer istihdam seçenekleri sebebiyle girişimciliği tercih etmektedir (Winn, 2005: s. 382)

Kadın girişimciler kendilerini gerçekleştirmek için girişim faaliyetlerinde bulunurken erkek girişimciler gelirlerinin artacağı düşüncesi ile bu alana yönelmektedir (Manolava vd., 2008: s. 72). Ahl çalışmasında girişimci ve girişimciliğin erkek çağrışımlı tanımlara sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu tanımlarda erkekliği tanımlayan sözcüklere sıkça yer verilmektedir. Bem'in girişimcilik tanımlarındaki erkekliği tanımlayan sözleri aşağıdaki gibidir (Ahl, 2006: s. 5);

- Kendine güvenen; ben merkezli, içsel kontrol odaklı, kendine yeterli, zihinsel olarak özgür.

- Kendi inançlarını savunan; güçlü bir iradeye sahip.
- İddialı; muhaliflere karşı dik durabilen.
- Güçlü karakter; kararlı ve sert huylu.
- Atletik; yüksek enerjili, sürekli çaba gösterebilen, aktif.
- Lider; organizasyon yeteneğine sahip, vizyoner.
- Risk alabilen; cesur.
- Kendi kendine yetebilen; bağımsız, özgür.
- Kararları kolayca verebilen; kararlı.
- Rekabetçi; savaştan kaçınmayan
- Analitik; sağlam muhakeme, üstün iş yeteneği, öngörülü, zeki.

Bu duruma sebep olarak girişimcilerin genellikle erkeklerden oluştuğu ve medyanın erkek girişimlerini daha görünür kıldığı gösterilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL KALKINMA VE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ

Çalışmanın bu bölümünde yerel kalkınma ve kadın girişimciliği arasındaki ilişki ele alınarak incelenmiştir. Daha sonra konu ile ilgili literatür taraması yapılarak çalışma desteklenmeye çalışılmıştır.

2.1 Yerel Kalkınma Ve Kadın Girişimciliği Arasındaki İlişki

Kadın sahibi işletmeler, dünyadaki en hızlı büyüyen girişimci nüfuslarından biridir (Brush ve Cooper, 2012). Tüm ekonomilerde yenilik, istihdam ve zenginlik yaratma konusunda önemli katkılar sağlarlar (Brush vd., 2006). Global Girişimcilik İzleme (Global Entrepreneurship Monitor - GEM) verileri, kadın girişimcilerin tüm endüstri sektörlerinde işletmeler kurduğunu, yönettiğini ve büyüttüğünü göstermektedir. Gelişmiş ekonomilerdeki kadınların fırsat motivasyonu ile iş kurma olasılığı daha yüksektir, oysa gelişmekte olan ekonomilerdeki kadınlar motivasyonu zorunluluktan alır. Latin Amerika ve Asya, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nden daha yüksek kadın girişimci faaliyet oranlarına sahiptir. Ayrıca, kadın girişimciler istihdam, yenilikler ve gayri safi milli hasıla (GSMH) açısından ekonomilere önemli katkılarda bulunmaktadır (Allen vd., 2007).

Kadın girişimciler dünya genelinde ekonomik kalkınmada önemli bir öneme ve etkiye sahiptir, çünkü girişimcilik faaliyetleri yeni istihdam fırsatları yaratmaktadır (Akehurst vd., 2012). Ekonomiye katkı sağlayan kadın girişimci sayısının artması nedeniyle, son yıllarda daha fazla bilim insanı kadın girişimciliğe odaklanmaktadır (Bullough vd., 2015; Faisal vd., 2017). Nafukho vd. (2004), ekonomik kalkınmanın önemli bir faktörü olan insan kaynaklarının ve büyümeye olumlu katkısının altını çizmiştir. İşgücünün uygun şekilde kullanılması büyümeyi sağlar, ancak en az gelişmiş ülkelerde kadın işgücünün önemli bir bölümü ya kullanılmamakta ya da fark edilmemektedir, bu da kalkınmanın önünde bir engel oluşturmaktadır. Bu engel, kadınları teşvik ederek ve kendi bağımsız işletmelerini kurmaları için kaynak sağlayarak aşılabılır (Vinay ve Singh, 2015).

Kadın girişimciler inovasyon, istihdam ve servet oluşturma açısından önemli katkılar yapmışlardır ve ekonomik kalkınmada toplam paylarının %40 olduğu tahmin edilmektedir (Sajjad vd., 2020). Ancak dünya ekonomilerinde kadın girişimcilerin toplam katkısı yeterince araştırılmamıştır, çünkü girişimcilikle ilgili yapılan araştırmaların

sadece %10'undan azı kadın girişimciliği üzerinedir (Brush ve Cooper, 2012). Bu gerçeği göz önünde bulundurarak, kadın girişimciliğinin dünya ekonomilerindeki ihmal edilen ve fark edilmemiş katkısının bilimsel literatürde bilinçli bir şekilde ele alınması gereklidir. Kadın girişimciler, özellikle gelişmekte olan ülkelerde iş üretme, zenginlik oluşturma, yoksulluğu azaltma, insan gelişimi, eğitim, sağlık ve ulusun kalkınması konusunda önemli bir rol oynamaktadır (Sajjad vd., 2020). Ekonomilerin kadın girişimciler olmadan tam ve sürdürülebilir bir başarıya ulaşmasının mümkün olamayacağı düşünülmektedir.

2.2 Literatür Taraması

Kadın girişimciliği ve kalkınmadaki rolü girişimciliğin küresel çapta en hızlı büyüyen kategorisini temsil etmektedir (Brush ve Cooper, 2012; Cardella vd., 2020) ve özellikle son yıllarda birçok akademik çalışmaya konu olmuştur. Kadın girişimciliğinin artık dünyanın kalkınması için çok önemli bir gösterge olduğu kabul edilmektedir. Kadın girişimciler, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, eğitim, sağlık, zenginlik, istihdam, insani gelişme, yoksulluğun azaltılması ve ülke kalkınmasında önemli bir rol oynamaktadır (Sajjad vd., 2020). Literatürde tartışılan ve girişimciliklerinin önündeki engellere rağmen, kadın girişimcilerin birçok başarı öyküsü vardır (Byrne vd., 2019; Neumeyer vd., 2019). Ekonomiler, kadın girişimciler olmadan tam ve sürdürülebilir bir başarıya ulaşamazlar. Literatür incelendiğinde, kadın girişimciliği ile ilgili birçok ulusal ve uluslararası çalışma olduğu görülmektedir.

Noguera vd. (2013), kurumsal ekonomiyi teorik bir çerçeve olarak ele alıp İspanya'da kadın girişimciliğini etkileyen ana sosyo-kültürel faktörleri analiz etmiştir. Bu ampirik araştırma, Global Girişimcilik İzleme projesinden elde edilen verileri lojistik regresyon modellerini kullanarak analiz etmiştir. Araştırmanın ana bulguları 'başarısızlık korkusu' ve 'algılanan yetenekler' in kadın girişimci olma olasılığı üzerindeki en önemli sosyo-kültürel faktörler olduğunu vurgulamaktadır. Araştırmanın hem teorik olarak kadın girişimciliğini etkileyen sosyo-kültürel faktörlerin bilgisini iletmeye, hem de pratik olarak girişimcilik faaliyetini teşvik etmek için eğitim programlarının ve destek politikalarının geliştirilmesine yardımcı olacağı belirtilmiştir.

Byrne vd. (2019), daha fazla “rol model” kadın girişimciye ihtiyaç olduğunu ileri sürmüş ve bununla birlikte girişimcilikte cinsiyet farkının devam ettiğini belirtmiştir. Bu çalışma, kadın girişimcileri ve girişimciliği nasıl temsil ettiklerini keşfetmek için Fransa’da 51 rol model kadın girişimcinin anlatılarını analiz etmiştir. Kadınların kişisel ve profesyonel olarak başarılı olmaları ve performans göstermeleri yönündeki çağdaş

baskıya uygun olarak, “bireyselleştirilmiş girişimci kadınlık” yapan (süper) kadının sesinin baskın olduğunu tespit etmiştir. Araştırma, politika yapımcılar için çıkarımlar sunmakla beraber rol model anlatılarının ırk, sınıf ve yaş engellerini belirsizleştirdiğini, hâkim olan toplumsal cinsiyet klişelerini yeniden ürettiğini, ayrımcı işyeri muamelesini normalleştirdiğini ve çalışan anneler için girişimciliği uygun bir alternatif olarak gösterdiğini ortaya koymuştur.

Neumeyer vd. (2019), girişim topolojisi, ırk, etnik köken ve geçmiş girişim deneyiminin girişimcilik ekosistemlerindeki kadın girişimcilerin sosyal sermaye dağılımı üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Araştırma ABD/Florida'daki iki belediye ekosisteminden elde edilen sosyal ağ verileri, ağ bağlantısı ve sosyal sermaye dağılımının erkek ve kadın girişimciler için önemli ölçüde farklı olduğunu göstermiş ve bu farkın girişim türüne bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Erkek girişimciler, agresif ve kontrollü büyüme girişim ağlarında daha yüksek karşılaştırmalı köprü kuran sosyal sermaye puanları gösterirken kadın girişimciler, yaşam tarzı ve hayatta kalma girişim ağlarında erkek meslektaşlarının köprü kuran sermaye puanlarını geride bırakmıştır. Bu çalışmada girişimcilik uygulaması ve yeni araştırma yolları için çıkarımlar tartışılmıştır.

Solesvik vd. (2019), gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde kadınların iş kurma motivasyonuna odaklanarak, kadın girişimcilerin farklı bağlamlardaki motivasyonlarını derinlemesine araştırmak ve farklı ekonomik kalkınma düzeylerine sahip ülkelerdeki kadınların girişimcilik motivasyonlarındaki farklılıkları keşfetmek üzere bir araştırma yapmıştır. Bulgular, kadınların genellikle büyüme veya kâr gibi geleneksel iş sonuçlarına odaklanmak yerine sosyal ihtiyaçları karşılamak için iş fırsatları peşinde koştuğunu göstermiştir. Bununla birlikte, farklı bağlamların -gelişmekte olan ekonomiler Rusya ve Ukrayna, gelişmiş olan Norveç- yeni girişimler kurma motivasyonunu farklı şekilde etkilediğini, Rusya ve Ukrayna'daki meslektaşlarına kıyasla Norveç'teki kadın kurucuların arasında bir toplumun ihtiyaçlarına katkıda bulunma konusunda daha güçlü bir istek bulunduğu ifade edilmiştir. Bu, Norveç gibi gelişmiş ülkelerdeki kültürel ve sosyal bağlamın gelişmekte olan ülke bağlamlarıyla karşılaştırıldığında, iş dünyasında toplumsal konulara odaklanmak için daha fazla alan bırakarak başka yerlerde kadın girişimcilere kendilerini gerçekleştirmeleri için muhtemelen daha fazla olanak sağladığını gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Cardella ve vd. (2020), kadınların yeni işler yaratma ve gayri safi yurt içi hasılayı (GSYİH) artırma açısından girişimcilik faaliyetine önemli katkılar yapabileceğini ve ekonomik kalkınmaya olumlu etkileri olacağını ifade etmiştir. Kadın girişimciliğin

yoksulluğu ve toplumsal dışlanmayı azaltmada da olumlu etkileri olabileceğini, ancak girişimci kariyeri izlemeye karar veren kadınların yüzdesinin erkeklerinkinden düşük olduğunu ve bu farkın ülkenin gelişmişlik düzeyi arttıkça daha da büyüyeceğini belirtmiştir.

Sajjad vd. (2020) kadın girişimciliği ve ekonomik kalkınmayı küresel düzeyde ölçerek bu ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmada ikincil veriler Kadın Girişimcilik Endeksi Raporu 2015 (Female Entrepreneurship Index-FEI), İnsani Gelişme Raporu 2015 (Human Development Report-HDR) ve KOF Küreselleşme Endeksi 2015 (KOF Index of Globalization 2015)'ten alınmıştır. Dünyanın 69 ülkesinden kesitsel veriler kullanılmış ve verileri tahmin etmek için çoklu regresyon uygulanmıştır. Sonuçlar, kadın girişimciliğinin dünya ekonomileri üzerindeki önemli etkisini açıklamış ve kadınların girişimcilik faaliyetlerine katılmasının sadece aile gelirlerine katkı sağlamakla kalmayıp aynı zamanda toplumun ekonomik kalkınması ve sosyal refahında da önemli bir rol oynadığını göstermiştir. Kadınların, girişimci olarak güçlendirilmesinin tüm toplumu olumlu yönde etkileyeceği, çünkü kadın girişimcilerin toplumun sadece ekonomik kalkınmasına değil, aynı zamanda sosyal kalkınmasına da fayda sağlayacağı ifade edilmiştir.

Franzke vd. (2022), kadın girişimcilerin Asya'daki ekonomik büyümeye önemli ölçüde katkıda bulunduğunu ve ekonomik başarılarına rağmen, onlar hakkında nispeten az şey bilindiğini ifade etmiştir. Bu çalışma, Asya'daki kadın girişimcilerin Batı'daki benzerlerinden nasıl farklı olduklarına odaklanan kapsamlı bir incelemeyi dört boyutta sunmuştur: kadın girişimcilerin benzersiz özellikleri, farklı niyetleri, kaynaklar üzerindeki kısıtlamaları ve yönetim tarzlarıdır. Analiz, Asya'daki kadın girişimcilerle Batı'daki kadın girişimciler arasındaki çarpıcı farklılıkları ortaya çıkarırken aynı zamanda Asya'daki önemli heterojenliği de gözler önüne sermiştir. Araştırma, gelişmekte olan Asya ülkelerinde, kadın girişimcilerin çoğunlukla düşük bir eğitim seviyesine sahip ve ekonomik zorlukların yönlendirdiği kayıt dışı sektörde çalıştığını; ancak geçiş halindeki Asya ülkelerinde ise birçok kadın girişimcinin yüksek eğitilmiş ve hızlı büyüyen endüstrilerde çalıştığını ortaya koymuştur. Asya'daki kadın girişimcilerin liderlik tarzında aile bağlarının kilit rol oynadığı belirtilmiştir.

Şekerler (2006), yaptığı çalışmada kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm yolları ile ilgili önerilerde bulunmuştur. Araştırmada, ülkemizde kadın girişimcilerin azlığı ve karşılaştıkları sorunlar sebebiyle var olan girişimlerin kapatılması ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri hakkında incelemeler yapılmıştır. Kadın

girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara çözümleri bulmak amacıyla Bursa’da kayıtlı 100 kadın girişimci üzerinde bir anket çalışması yapılmıştır. Çözümleri olarak, girişimci kadınların kendi birliklerini kurarak organize olmaları, uluslararası kişi ve kuruluşlarla işbirliği yapmaları, bilim ve teknolojiyi yakından takip etmeleri, kredi koşulları ve vergisel düzenlemelere gidilerek desteklemeye yönelik fonların oluşturulması ve eğitim programlarının sağlanması gerektiği belirtilmiştir.

Palaz ve Turgut (2009), Balıkesir’deki girişimci kadınlar üzerine gerçekteştirdikleri çalışmada girişimcilerin özelliklerini ve iş kurarken ki beklentilerini incelemişlerdir. Araştırmada, coğrafyanın girişimciler üzerindeki etkileri, iş bölümleri, gelecek beklentileri ve yaşadıkları sorunlar üzerine çözümleri sunulmuş, kadın girişimcilerin yeterli teşviklerle desteklenmeleri gerektiği ifade edilmiştir.

Demircioğlu (2010), Eskişehir örneğinden yola çıkarak yaptığı çalışmada, kadınların girişimciliğe yönelme sebepleri, bu süreçte karşılaştıkları problemler ve bunun cinsiyetle bağlantıları ve girişimci olmalarının kadınların toplumsal konumlarında ne ölçüde bir değişim yarattığını incelemiştir. Araştırma, kadın girişimcilerin girişimciliği göreceli olarak düşük eğitimli ve başka bir mesleği olmayanlar tarafından tercih edilen bir iş olarak gördüklerini, bu sebeple onların toplumsal statülerinde ciddi anlamda bir değişiklik yaratmadığını düşündüklerini ortaya koymuştur. Bunun yanında, kadın girişimcilerin hem iş kurmada hem de yürütme aşamasında cinsiyete bağlı olarak aile-iş çatışması, sermaye temini, bürokratik işlemler ve tecrübesizlik gibi farklı sorunlarla karşılaştıkları belirtilmiştir.

Göküş vd. (2013), kadın girişimcilerin bölgesel kalkınma açısından önemini incelemiştir. Araştırmanın amacında kadın girişimciliğinin, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarında önemli bir yere sahip olup olmadığını incelemenin yanı sıra iş hayatına, ülke ve bölge ekonomisine ne denli katkıları olduğunun inceleneceği ifade edilirken, bu varsayımların doğruluğunun test edilmesi için bu alanda daha önce yapılan araştırmaların sonuçları analiz edilmiştir.

Eryılmaz (2014), Kahramanmaraş’ta çeşitli sektörlerde faaliyette bulunan kadın girişimciler üzerinde yaptığı araştırmasında girişimcilik profillerini, girişimciliği tercih nedenlerini, karşılaştıkları sorunları ve bunların aşılması noktasında neler yapılabileceğini incelemiştir. Araştırmadan elde ettiği bulgularda, Kahramanmaraş’taki kadın girişimcilerin gerekli önemi görmemelerinden dolayı kalıcı olamadıklarını ve sadece belli sektörlerde varlıklarını kısmen sürdürebildiklerini ortaya koymuştur.

Yaldız ve Çetinkaya (2015), Mersin ve Konya’da faaliyet gösteren kadın girişimcilerin gerçekleştirdiği girişimlerin tatmin düzeyini tespit etmeye yönelik bir çalışma yapmıştır. Bu illerde faaliyet gösteren kadın girişimcilerden elde edilen anket çalışmasına göre veri analizleri yapılmış, Konya’da faaliyet gösteren kadın girişimcilerin Mersin’deki kadın girişimcilere kıyasla daha yüksek iş tatmin düzeyine sahip olmakla birlikte genel olarak kadın girişimcilerin kurdukları girişimlerden iyi düzeyde tatmin oldukları değerlendirilmiştir.

Özyılmaz (2016), yaptığı çalışmada Türkiye’deki kadın girişimcilerin iş kurma ve iş faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlar ile aile hayatında karşılaştıkları sorunları incelemiştir. Araştırmada, 1457 kadın girişimciye anket uygulanmış ve 32 kadın girişimcisiyle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Çalışmada, kadın girişimcilerin kendi girişimini kurma ve kendisini ispatlama isteğinin yüksek olduğu ve bu süreçte en çok aileden destek alındığı ve bunun kendilerine katkılar sağladığı belirtmiştir. Kadın girişimcilerin daha çok finansal ve bürokratik alanlarda sorunlar yaşadığı ve bu alanlarda iyileştirmeler sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Kadın girişimcilerin sorunlarının bölgesel gelişmişlik düzeyi azaldıkça arttığı, kadının iş yaşamını kolaylaştıracak bölgesel destek sisteminin kurulması ve sosyal imkânların artırılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Yaşar (2017), Düzce’de 178 kadın girişimci üzerinde yaptığı çalışmada, kadın girişimcilerin hem iş kurma sürecinde hem de sonrasında yaşadıkları sorunları araştırmış, sosyal ve ekonomik kalkınmaya olan etkilerini incelemiştir. Araştırmada, girişimcilerin genellikle hizmet sektöründe oldukları, iş kurmak için gereken sermaye konusunda sorunlar yaşadıkları ve bunun çözümünde yakın çevre, tasarruf ve kredi kullandıkları belirtilmiştir.

Çeliköz (2017), Türkiye’de girişimciliğin gelişiminde özel ve devlet finansman desteklerinin kadın girişimciler üzerindeki etkilerini inceleyerek kadın girişimci adaylarının, devlet ve alternatif finansman kaynaklarına erişimi ve girişimciliğin fonksiyonları konusunda bir çalışma ortaya koymuştur. Araştırma kapsamında, girişimci adaylara önlerindeki en büyük engellerden birisi olan mevcut finansal kaynaklara erişmedeki zorluklara karşı yardımcı olabilecek çözüm önerileri sunulmuştur. Araştırma bulgularında, kadın girişimcilerden eğitim düzeyi yüksek olanların bu desteklerden olumlu etkilendiği ifade edilmiştir.

Sümer (2018), kadın girişimcilerin iş ve yaşam tatminini demografik değişkenlere göre inceleyerek iş ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi bulmak amacıyla Yalova’da 167

kadın girişimci üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Araştırmada yapılan analizlere göre, kadın girişimcilerin iş ve yaşam tatmini puanlarının yüksek olduğu ve arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, iş tatmini ile gelir, faaliyet gösterilen sektör, ev sahipliği ile araç sahipliği durumları arasında da anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmiştir.

Tekin (2019), Iğdır ili özelinde yaptığı çalışmada, kadın girişimciliğinin yerel kalkınmaya olan etkilerini incelemiş ve kadın girişimciliğinin önündeki engeller ile bu engellerin aşılmasının bölgenin kalkınmasına ne tür etkilerinin olacağını araştırmıştır. Araştırma bulgularına göre, yerel kalkınmada kadın girişimcilerin önemli bir role sahip oldukları ve eğitim düzeyleri yükseldikçe ailelerinden bağımsız olacak şekilde girişimcilik faaliyetlerinde bulunabildikleri tespit edilmiştir. Bununla birlikte, 5 yıldan uzun süre çalışma yaşamında olan kadın girişimcilerin ilin ve bölgenin ekonomik kalkınmasına olan katkılarının sürdürülebilirliği sağlamada önemli bir parametre olduğu ortaya koyulmuştur.

Balkaya (2020), Niğde ilinde yer alan girişimcilerle yaptığı anket çalışmasında, KOSGEB destekli kadın girişimcilerin çalışma koşullarını, girişim boyunca yaşadıkları olumsuzlukları ve aldıkları finansal desteklerin yeterliliklerini incelemiştir. Araştırmada, girişimcilere verilen eğitim ve desteklerin yeterli olmadığı, kendilerine iş kurmada verilen sermaye temininde zorlandıkları, hem iş hem de evde çalışmak zorunda olduklarından ciddi zorluklar yaşadıkları saptanmıştır. Ayrıca çalışmadan elde edilen bulgularda, kadınların girişimcilik konusunda istekli olmalarının en önemli nedenleri arasında; finansal bağımsızlık elde etmek, refah seviyelerini arttırmak, hayallerini gerçeğe dönüştürmek ve toplumda sosyal statülerini yükseltmek istemeleri şeklinde ifade edilmiştir.

Pirinççi (2020), Elazığ İli özelinde yaptığı çalışmada, kadın girişimcilerin aktif iş hayatına olan katkıları ve bölgesel kalkınmaya olan etkilerini incelemeye yönelik anket yönteminin kullanıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada, kadın girişimcilere yön veren faktörlerin tespit edilmesi ve demografik değişkenlerin ortaya koyularak kadın girişimciliği profilinin saptanması amaçlanmıştır. Elde edilen bulgularda, kadın girişimcilerin iş yerlerine yönelik beklentileri arasında üretime katkı yapmanın, istihdam sağlamanın ve göçü azaltmanın yer aldığı ifade edilmiştir. Ayrıca, iş gücüne katılım oranlarının eğitim düzeyleriyle paralellik gösterdiği, eğitim düzeyindeki artışın kalkınma düzeyini artırdığı ve gelir durumu yüksek olanların kadın girişimciliğinin önemini daha net bir şekilde ortaya koyduğu ifade edilmiştir.

OECD'nin İrlanda (OECD, 2021) raporuna göre; girişimcilik, sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşmak için ülkeler adına önemli bir gerekliliktir. Çünkü yeni ekonomik sorunlarla mücadele etmenin, istihdam oluşturma, sosyo-kültürel ve finansal dışlanmayla mücadelenin etkin yolu girişimcilikten geçmektedir. Küresel ekonomik krizin etkisi, girişimciliğe ve kalkınma politikalarına daha fazla önem verilmesini gerektirmektedir. Girişimcilik politikaları özellikle işgücü piyasasında zorluklarla karşılaşan ve girişimcilik alanında kendini tam anlamıyla ifade edemeyen kadınlar için geçerli olmalıdır. Bununla beraber Avrupa'da girişimciliği teşvik etmeye yönelik bölgesel ve yerel eylemlerin, kaynakların ve hazırlanan stratejilerin uygulanamaması ve girişimcilik hedeflerinin anlaşılamamış olması süreci sekteye uğratabilmektedir. Bu rapor, OECD ve Yerel Ekonomik ve İstihdamı Geliştirme Programı (Local Economic and Employment Development Programme - LEED) ile işbirliği içinde girişimcilik politikalarına ilişkin hızlı politika geliştirilmesi adına yapılan bir değerlendirme olmasının yanı sıra rapor, ayrıca OECD ve Avrupa Komisyonunun girişimcilik konusunda hazırladığı bir projeye dayanmaktadır. Raporda İrlanda için ise genel olarak şu sonuca ulaşılmıştır: kadın girişimcilere yönelik hedeflere az sayıda destek bulunmaktadır. Ülkenin bazı bölgelerinde küçük yerel girişimler bulunsada kadınların temsil alanları sınırlıdır. İrlanda için, Rekabetçi Başlangıç Fonları ve Büyümeye Geçiş programları, ulusal ve uluslararası etkilerinden dolayı başarı sayılabilecek gelişmelerdir.

OECD'nin Almanya (OECD, 2021) raporunda, kadın girişimcilerin sayısının son on yılda artmasına rağmen serbest meslek grubunda hala yeterince temsil edilemediğinden bahsedilmiştir. Almanya son yıllarda kadın girişimciliği teşvik etmek için önemli adımlar atarak olumlu sonuçlar elde etmeye başlamıştır. Hedeflenen girişimcilik eğitimi ve danışmanlık hizmetleri, kadın girişimciler için Almanya'da yaygın olarak verilmektedir. Yeni girişimciler için çeşitli finansal destekler ve girişimcilik eğitimini destekleyen AB girişimi ve fonu da Almanya'da mevcuttur. Fakat kadın girişimcilere yönelik desteklerde kadının yaşam koşullarının yanı sıra aile ve ev sorumluluklarının göz ardı edildiği vurgulanmıştır. Ayrıca kadınların meslek seçerken cinsiyet ayrımı yapmak zorunda kaldığı ve Alman eğitim sisteminin kadın girişimciliği çok az teşvik ettiğine dikkat çekilmektedir. Finansman programlarının ise kadın işletmelerinin özelliklerini göz ardı ederek üstü kapalı olarak cinsiyet ayrımcılığı yaptığından bahsedilmektedir. Son olarak Alman toplumunun kadınlara ev ve aile ile ilgili roller yüklemesinden dolayı girişimcilik, kadınlar için bir tercih olmaktan çıkmaktadır.

OECD'nin Avusturya (OECD, 2021) raporu öncelikle işgücü piyasasında olan kadınlar ve girişimci kadınlar hakkında doğru bilgileri toplayıp anlamayı vurgulamıştır. Çünkü elde edilen son verilere göre kadın girişimcilerin ekonomik etkileriyle ilgili bilgi eksikliği hala giderilmemiştir. Ekonomiden bağımsız değerlendirilen kadınlar, girişimciliğin önemli bir kısmını oluşturmalarına rağmen erkeklere oranla daha az temsil edilmektedirler. Bu nedenle ekonominin kullanılmayan kaynağını oluşturmaktadırlar. Bu kaynağı doğru kullanmak için kadınların neden yeterince temsil edilemediğini bilmek gerekmektedir. Raporda konuyu daha iyi analiz etmek için Avusturya ekonomisi perspektif olarak kullanılmıştır. Bunu inceleyebilmek için Avusturya'nın kadın girişimciliğe bakış açısı gözlemlenmiştir. Öncelikle kadınların toplum içindeki konumlarını iyileştirerek kadın girişimcilik teşvik edilmelidir. Kadın girişimciyi dinleyin sloganıyla kadınlara iş sağlama merkezleri, bilgilendirme seminerleri ve toplantılarla zaten girişimci olan ve kendini geliştirmek isteyen kadınlara web tabanlı programlar sunulmasını tavsiye etmektedir. Kadın girişimciliğiyle ilgili temel bilgi kaynakları ve bunun geliştirilip tanıtılması için kadın girişimci ağlarının geliştirilmesini tavsiye etmektedir. Kadın girişimcilerin ekonomideki rolünün gerçek ve analitik temellerde geliştirilmesini tavsiye etmektedir.

OECD'nin Türkiye (OECD, 2021) raporunda bölgesel farklılıklara ve kadın girişimci çeşitliliğine de cevap verebilecek, kaynakların kadın girişimcilerin farklı amaç ve ihtiyaçlarına uygun olarak ölçeklendiren ve özelleştiren politikalar üretilmesi tavsiye edilmektedir. Açık ve ölçülebilir hedefleri eğitim-öğretimle ilgili olanlarda dâhil olmak üzere kadın odaklı girişimcilik politikalarının oluşturulması önerilmiştir. Özellikle kadın kooperatifleri bünyesinde her bölge ve sektörde kadın girişimciliğin güçlendirilmesinden bahsedilmiştir. Kadın işletmelerine özel sertifikalar verilerek sosyal etkinin güçlendirilmesi tavsiye edilmiştir. Raporda toplumsal cinsiyet rollerinin ve sosyo-kültürel yapının kadın girişimciliğin önündeki ciddi engellerden biri olduğundan bahsedilmiştir. Farklı bölge ve kültürle sahip kadın girişimcilerin sorunlarına genel politikalarla çözüm üretilemeyeceği, bu nedenle özelleştirilmiş çözümler içeren esnek politikalarla yararlanılması tavsiye edilmiştir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization - ILO) Kadın Girişimciliğini Geliştirme (Women's Entrepreneurship Development - WED) programı, kadın girişimcileri kendi işletmelerini kurma, güçlendirme ve genişletme konusunda destekleyerek onlara yönelik ekonomik fırsatları artırmak amacıyla Afrika, Arap ülkeleri, Asya ve Pasifik, Orta Asya ve Kafkaslar ve Latin Amerika'da 25'ten fazla ülkede faaliyet

göstermektedir. Program, kadın girişimciliğine ilişkin bilgiyi artırma ve kadın girişimcilerin sesinin duyulmasına ve politikaların oluşturulmasına katkıda bulunan bir platformdur. WED programı, ILO'nun kurumsal gelişim alanındaki tüm çalışmalarına entegre edilen toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarına dayanmaktadır. WED Programı, kadın girişimciliğinin gelişmesi için en uygun koşulları yaratmak, kadın girişimcilerin ihtiyaçlarına daha iyi hizmet verebilmek için hem mali hem de mali olmayan hizmet sağlayıcılarının kurumsal kapasitesini güçlendirmek ve kadınların sürdürülebilir işletmeler kurma ve bunları pekiştirme kapasitelerini güçlendirmek için özel olarak tasarlanmış araçlar ve yaklaşımlar sağlamak amacıyla faaliyet göstermektedir (https://www.ilo.org/empent/Publications/WCMS_175471/lang--en/index.htm).

Bugün, kadın girişimciler dünya çapında kayıtlı ekonomide faaliyet gösteren tüm işletmelerin üçte birini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, gelişmekte olan ve geçiş aşamasındaki ülke ekonomilerinde bulunan kadın girişimcilerin çoğunluğu çok küçük ve mikro işletmelere sahiptir ve büyüme potansiyelleri oldukça düşüktür. İşletmenin büyüklüğü fark etmeksizin yeterince temsil edilmeyen kadın girişimciler, işletme büyüdükçe bir kadın girişimci tarafından yönetilme olasılığının azalmasıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Toplumların sosyo-kültürel yapısı birçok kadının iş kurmayı düşünmesine bile engel olmaktadır; yapısal sorunlar ise birçok kadın girişimcinin çoğunlukla kayıt dışı ekonomide faaliyette bulunan ve çok küçük işletmelerle sınırlı kalmasına sebep olmaktadır. Bu sadece kadın girişimcilerin kendileri ve aileleri için gelir elde etme imkanlarını kısıtlamakla kalmayıp aynı zamanda sosyo-ekonomik kalkınma ve istihdam oluşturma potansiyellerini tam anlamıyla gerçekleştirmelerine de engel olmaktadır. ILO, erkeklerin yüzde 22'sinin, kadınların ise yüzde 50'sinin ekonomiye dahil edilmediğini tahmin etmektedir. Mülkiyet ve miras yasalarındaki ayrımcılık, ayrımcı geleneksel yasalar, kadın girişimcilerin resmi finans kurumlarına erişmede yaşadığı sorunlar, aile ve ev sorumluluklarının kadına yükleyen toplum anlayışı gibi sorunlara çözüm üretilmesi kadın girişimciler tarafından yönetilen, sürdürülebilir işletmelerin sayısını artırabilir. Bu da kadınların ekonomik olarak güçlenmesine, cinsiyet eşitliğine ve istihdam oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Kadınlara yapılan yatırımlar kalkınma için önemli dalgalanma etkileri oluşturabilir; çünkü kadınlar genellikle gelirlerinin çoğunu sağlık, eğitim ve ailelerinin refahına erkeklerden daha fazla harcamaktadırlar (https://www.ilo.org/empent/Publications/WCMS_175471/lang--en/index.htm).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde “Yerel Kalkınmada Kadın Girişimciliğin Önemi: Batman Özelinde Bir Uygulama” adlı anket aracılığıyla elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Bu kapsamda başta çalışmanın amacı ve önemi olmak üzere örneklem büyüklüğü ve yöntemi ile ilgili bilgiler verilmiştir. Daha sonra ise ulaşılan birincil veriler doğrultusunda analizler yapılmış olup bulgular değerlendirilmiştir.

3.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın temel amacı yerel kalkınmada kadın girişimciliğinin önemini ortaya koymaktır. Girişimcilik ve kalkınma kavramlarını birlikte ele alıp Batman ili bağlamında bir değerlendirme yapılarak literatüre katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Araştırmanın amacı bağlamında Batman ilinde bulunan kadın girişimcilerle yüz yüze ve çevrim içi anket çalışması yapılmıştır.

Konu ile ilgili literatür taranarak aşağıda verilen hipotezler geliştirilmiştir:

H₁: Yaş değişkenine göre kadın girişimcilerin iş kurarken karşılaştığı sıkıntılar anlamlı farklılık göstermektedir.

H₂: Eğitim değişkenine göre Batman’daki kadın girişimcilerin yerel ekonomik kalkınmaya sağlayabileceği katkılar anlamlı farklılık göstermektedir.

H₃: Gelir değişkenine göre Batman’daki kadın girişimcilerin yerel ekonomik kalkınmaya sağlayabileceği katkılar anlamlı farklılık göstermektedir.

H₄: İşletmelerin Kuruluş yılı değişkenine göre kadın girişimcilerin işletmelerde yaşadığı sıkıntılar anlamlı farklılık göstermektedir.

H₅: Faaliyette bulunan sektör değişkenine göre kadın girişimcilerin işletmelerde yaşadığı sıkıntılar anlamlı farklılık göstermektedir.

3.2 Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada nicel veri analizine dayalı bir araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nicel veri analizi tercih edilen örneklemde elde edilen algıları sayısallaştırmaya yönelik bir analiz yöntemidir (Demirel, 2018: 105). Bu bağlamda yerel kalkınma ve kadın girişimciliğine yönelik algı ve tutumları ölçmek amacı ile anket çalışması yapılmıştır. Batman ili özelinde yapılan araştırma için Batman ilinde bulunan kadın girişimciler belirlenmiş olup; yüz yüze ve çevrim içi olarak anket çalışması yapılmıştır. Anket

sonuçlarından elde edilen veriler aracılığıyla analizler yapılmış; literatür bulguları test edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS 25 paket programıyla analiz edilmiştir. SPSS (Statistical Package for the Social Sciences), ilk sürümü 1968 yılında piyasaya sürülen ve sosyal bilimler başta olmak üzere eğitim bilimleri, sağlık bilimleri ve fen bilimleri alanlarında istatistiksel analiz için yaygın olarak kullanılan bir bilgisayar programıdır (Norman ve Hull, 1975). SPSS programı tanımlayıcı istatistikler, frekans analizi, çapraz tablolar, varyans analizi, ortalamalar, korelasyon, parametrik ve parametrik olmayan testler, küme analizi, faktör analizi, regresyon ve verilerin tahmin edilmesi gibi bir çok işleve sahiptir.

3.3 Ana Kütle ve Örneklem

Analizlerde kullanılmak üzere gereksinim duyulan verilere ulaşmada ihtiyaç duyulan anket çalışması için Batman Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı'ndan 25.05.2023 tarihli 112615 sayılı ve 2023/04-19 karar nolu izin alınmıştır. Çalışmada Batman ili özelinde bulunan kadın girişimciler örneklem olarak seçilmiştir. Veri toplamak amacıyla hazırlanan anket 15.06.2023-15.07.2023 tarihleri arasında Batman'da bulunan 40 kadın girişimciye uygulanmıştır. Anket ifadeleri katılımcılara birebir okunmuş, sosyal algıların tespiti sağlanmaya çalışılmıştır.

3.4 Veri Toplama Araçları

Veri toplamak amacıyla hazırlanan anket formuna çeşitli demografik sorular eklenmiştir. Katılımcıların yaş, eğitim durumu, gelir durumu ile ilgili sorulara ek olarak işletmelere ait tanımlayıcı sorular kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Pirinççi (2020) çalışmasında kullanılan kadın girişimciliği ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 29 ifade ve 4 bölümden oluşmaktadır. Bölümler beşli likert tipi ifadelerden (Kesinlikle Katılmıyorum – Katılmıyorum – Kararsızım – Katılıyorum - Kesinlikle Katılıyorum) oluşmaktadır. Pirinççi'den alınan ölçek Batman ili kapsamında revize edilmiş; Batman'daki kadın girişimciler esas alınarak yeniden tasarlanmıştır.

Birinci Bölümde: Katılımcılara ait demografik bilgilere yer verilmiştir.

İkinci Bölümde: İşletmelere ait kuruluş yılı, kuruluş sermayesi, işletmenin hukuki yapısı, kuruluş sektörü, kuruluşun personel sayısı gibi tanımlayıcı bilgilere verilmiştir.

Üçüncü Bölümde: Kadın girişimcilerin iş hayatına atılırken karşılaştıkları zorlukların değerlendirildiği ifadeler yer verilmiştir.

Dördüncü Bölümde: Kadın girişimcilerin işletmelerinde yaşadıkları sorunlara ait ifadeler yer verilmiştir.

Beşinci Bölümde: Batman'daki kadın girişimcilerin yerel kalkınmaya sağlayacakları katkıların değerlendirildiği ifadeler yer verilmiştir.

Altıncı Bölümde: Batman'daki kadın girişimciliği artırmak için devlet katkısına yönelik ifadeler yer verilmiştir.

3.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıda maddeler halinde verilmiştir:

1. Çalışma pandemi dönemi sonrasına denk geldiği için işletmelerin bir kısmı kapanmış veya adreslerinde bulunamamıştır.
2. İşletmelerin bir kısmı sadece kadınlar adına açılmış fakat ya eşleri ya da ailenin diğer üyeleri tarafından işletilmektedir.
3. Esnaf ve Sanatkarlar Odasından aldığımız listede mükerrer yazılmış işletmeler bulunmaktadır.
4. Batman Ticaret ve Sanayi Odası (BATSO) tarafından kadın girişimcilere ait bilgiler Kişisel Verileri Koruma Kanunu (KVKK) gerekçesiyle paylaşılmamıştır.
5. Kadın girişimcilerin bir kısmı ankete ne yüz yüze ne de çevrimiçi olarak katılmak istememiştir.
6. En son yaşanan deprem felaketinden dolayı çalışmamız sekteye uğramıştır.

3.6 Bulgular

3.6.1 Güvenirlilik Analizi

Pirinççi (2020) tarafından yapılmış çalışmada yapılan anketin Batman örneklemine uyarlanmasıyla anket formu Batman ili kapsamında revize edilmiştir. Hazırlanan anketin güvenilirliğini test etmek için Batman ili özelinde yerel kalkınmada kadın girişimciliğin önemine yönelik 40 işletmeye anket uygulanmış ve Cronbach's Alfa (Cronbach, 1951) değerleri elde edilmiştir (Bkz. Tablo 3.1).

Bir inceleme veya araştırma çalışmasında sağlanan verilerin güvenilirliğinin değerlendirilmesinde yüksek kaliteli testler önemlidir. Alfa, 1951'de Lee Cronbach (Cronbach, 1951) tarafından geliştirilen ve bir testin veya ölçeğin iç tutarlılığının ölçüsünü belirlemek için kullanılan 0 ile 1 arasında değer alan bir sayı olarak ifade edilir. Değerlendiricilerin ve araştırmacıların, verilerinin yorumlanmasına geçerlilik ve doğruluk kazandırmaları için bu parametreyi tahmin etmeleri zorunludur (Tavakol ve

Dennick, 2011). İç tutarlılık, bir testteki tüm maddelerin aynı kavramı veya yapıyı ne ölçüde ölçtüğünü ve dolayısıyla testteki maddelerin birbiriyle olan ilişkisiyle bağlantılı olup olmadığını ifade eder (Tavakol ve Dennick, 2011). Bir testin araştırma veya inceleme amacıyla kullanılmasından önce geçerliliği sağlamak için iç tutarlılığının belirlenmesi gerekir. Ayrıca güvenilirlik tahminleri bir testteki ölçüm hatasının miktarını gösterir, yani testin kendisiyle olan korelasyonudur. Bu korelasyonun/ilintinin karesinin alınıp 1'den çıkartılması ölçüm hatası endeksini üretir. Güvenilirlik tahmini arttıkça, test puanının hataya atfedilebilen kısmı azalacaktır. Bir testteki maddeler birbiriyle ilişkiyise alfa değeri artar. Ancak yüksek alfa katsayısı her zaman yüksek derecede iç tutarlılık anlamına gelmez. Bunun nedeni alfanın testin uzunluğundan da etkilenmesidir. Test uzunluğunun çok kısa olması durumunda alfa değeri azalır (Nunnally ve Bernstein, 1994; Streiner, 2003).

Literatürde, McDonald's omega, H katsayısı ve 'En Büyük Alt Sınır' (GLB - Greatest Lower Bound) gibi Cronbach alfaya çeşitli alternatifler de önerilmiştir (Stensen ve Lydersen, 2022). McDonald's omegası öncelikli olarak sorular arasındaki korelasyona dayanan alfanın aksine, faktör analizi yaklaşımına dayanmaktadır (Stensen ve Lydersen, 2022). Alfa testinin tercih edilmesinin bir nedeni uygulamadaki kolaylığı ve objektifliğidir (Aydoğan vd., 2017). Cronbach alfa, test-tekrar test (test-retest) yöntemi gibi iki uygulama gerektirmediği gibi, her bir maddenin güvenilirliğe etkisinin incelenmesine olanak sağladığından madde seçiminde işlevsel bir yöntemdir (Aydoğan vd., 2017). Cronbach's alfa katsayısının aşağıda verilen değerlerine göre ölçek değerlendirilmektedir (Kayış, 2008, s.405).

$0.0 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir,

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise anket düşük güvenilirliktedir,

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise anket oldukça güvenilirirdir,

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Kadın girişimciliği ölçeğinin bölümlerine ait Cronbach's alfa değerleri SPSS 25 programı kullanılarak Tablo 3.1'de verilmiştir. Anket formu değerlendirildiğinde hazırlanan anketin yüksek güvenilirlikte olduğu görülmektedir. Tabloya göre iş hayatı zorlukları bölümünün Cronbach's alfa değeri 0,71; işletmedeki zorluklar bölümünün Cronbach's alfa değeri 0,76; yerel kalkınma bölümü Cronbach's alfa değeri 0,74; devlet katkısı bölümünün Cronbach's alfa değeri ise 0,79 olarak ölçülmüştür. Ölçeğe ait alfa değerleri literatürde istenen 0,70 üzeri (Kayış, 2008, s.405) değerlere sahiptir. Bu bağlamda kadın girişimciliği ölçeğinin güvenilir olduğu söylenebilir.

Tablo 3.1 Kadın Girişimciliği Ölçeği Güvenirlik Analizi

Bölümler	Madde Sayısı	Cronbach's Alfa Değeri
Kadın girişimcilerin iş hayatına atılırken karşılaştıkları zorluklar	9	0,71
Şu anda işletmenizde yaşanan sorunlar	8	0,76
Batman'daki kadın girişimcilerin yerel kalkınmaya sağlayabileceği katkılar	7	0,74
Batman'daki kadın girişimciliği artırmak için devletin katkısı sizce nasıl olmalıdır	6	0,79

3.6.2 Tanımlayıcı İstatistikler

3.6.2.1 İşletme Sahiplerine Ait Tanımlayıcı Bilgiler

Ankete katılan işletme sahiplerinin tanımlayıcı özellikleri için yapılan frekans ile yüzde dağılımı analizi sonuçları Tablo 3.2.'de verilmiştir.

Tablo 3.2 Yaşa Yönelik Frekans Bilgileri

	Tanımlayıcı Özellikler	Frekans (n)	Yüzde (%)
YAŞ	18-30	17	42,5
	31-45	21	52,5
	46-55	2	5
	Toplam	40	100

Ankete katılan bireylerin tamamı kadınlardan oluşmaktadır. Bu sebeple demografik özelliklere yaş ile başlanmıştır. Tablo 3.2.'de görüldüğü üzere katılımcıların %42,5'i (n=17) 18-30 yaş aralığında; %52,5'i (n=21) 31-45 yaş aralığında ve %5'i (n=5) 46-55 yaş aralığındadır.

Tablo 3.3'de görüldüğü üzere, katılımcıların %2,5'i (n=1) eğitimli değil; %10'u (n=4) okur-yazar; ve %20'si (n=8) ilköğretim mezunu; %20'si (n=8) ortaöğretim

mezunu; %25'i (n=10) önlisans mezunu; %20'si (n=8) lisans mezunu ve %2,5'i (n=1) lisansüstü eğitim mezunudur.

Tablo 3.3 Eğitime Yönelik Frekans Bilgileri

	Tanımlayıcı Özellikler	Frekans (n)	Yüzde (%)
EĞİTİM	Eğitimli Değil	1	2,5
	Okur-yazar	4	10
	İlköğretim	8	20
	Ortaöğretim	8	20
	Önlisans	10	25
	Lisans	8	20
	Lisansüstü	1	2,5
	Toplam	40	100

Tablo 3.4.'de görüldüğü üzere katılımcıların %15'i (n=6) 0-8506 TL gelir aralığında; %32,5 (n=13) 8507-15000 TL gelir aralığında; %20'si (n=8) 15.001-25.000 TL gelir aralığında; %10'u (n=4) 25.001-40.000 TL gelir aralığında; %22,5'i (n=9) 40.000 TL ve üzeri gelir düzeyine sahiptir.

Tablo 3.4 Gelir Düzeyine Yönelik Frekans Bilgileri

	Tanımlayıcı Özellikler	Frekans (n)	Yüzde (%)
GELİR DÜZEYİ	0-8506 TL	6	15
	8507-15000 TL	13	32,5
	15001-25000 TL	8	20
	25001-40000 TL	4	10
	40001 TL ve üzeri	9	22,5
	Toplam	40	100

3.6.2.2 İşletmelere Ait Tanımlayıcı Bilgiler

Tablo 3.5’de görüldüğü üzere Batman’daki kadın işletmelerinin %5’i (n=2) 2000 yılında ; %7,5’i (n=3) 2001-2010 yılları arasında; %20’si (n=8) 2011-2020 yılları arasında; %67,5’i (n=27) 2021 yılı ve sonrasında kurulmuştur.

Tablo 3.5 Kuruluş Yılına Yönelik Frekans Bilgileri

	Tanımlayıcı Özellikler	Frekans (n)	Yüzde (%)
KURULUŞ YILI	2000	2	5
	2001-2010	3	7,5
	2011-2020	8	20
	2021 ve sonrası	27	67,5
	Toplam	40	100

Tablo 3.6’da görüldüğü üzere Batman’daki kadın işletmelerinin %50’si (n=20) 100.000 TL’lik; %12,5’i (n=5) 100001-200000 TL’lik; %5’i (n=2) 200001-300000 TL’lik; %32,5’i (n=27) 300.001 TL ve üzeri bir kuruluş sermayesine sahiptir.

Tablo 3.6 Kuruluş Sermayesine Yönelik Frekans Bilgileri

	Tanımlayıcı Özellikler	Frekans (n)	Yüzde (%)
KURULUŞ SERMAYESİ	0-100000	20	50
	100001-200000	5	12,5
	200001-300000	2	5
	300001 ve üzeri	13	32,5
	Toplam	40	100

Tablo 3.7’de görüldüğü üzere Batman’daki kadın işletmelerinin %95’i (n=38) şahıs işletmesi; %2,5’i (n=1) limited şirket; %2,5’i (n=1) diğer hukuki yapıdaki işletmelerdir.

Tablo 3.7 Hukuki Yapısına Yönelik Frekans Bilgileri

	Tanımlayıcı Özellikler	Frekans (n)	Yüzde (%)
HUKUKİ YAPI	Şahıs İşletmesi	38	95
	Limited Şirketi	1	2,5
	Diğer	1	2,5
	Toplam	40	100

Tablo 3.8’de görüldüğü üzere Batman’daki kadın işletmelerinin %5’i (n=2) tarım; %60’ı (n=24) hizmet; %35’i (n=14) diğer sektördeki işletmelerdir.

Tablo 3.8 Kuruluş Sermayesine Yönelik Frekans Bilgileri

	Tanımlayıcı Özellikler	Frekans (n)	Yüzde (%)
SEKTÖR	Tarım	2	5
	Hizmet	24	60
	Diğer	14	35
	Toplam	40	100

Tablo 3.9’da görüldüğü üzere Batman’daki kadın işletmelerinin %82,5’i (n=33) 1-30 personel sayısına; %15’i (n=6) 31-60 arası personel sayısına; %2,5’i (n=1) 61-90 arası personel sayısına sahip işletmelerdir.

Tablo 3.9 Personel Sayısına Yönelik Frekans Bilgileri

	Tanımlayıcı Özellikler	Frekans (n)	Yüzde (%)
PERSONEL SAYISI	1 ile 30	33	82,5
	31-60	6	15
	61-90	1	2,5
	Toplam	40	100

3.6.2.3 Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Zorlukların Dağılımı

Katılımcıların iş hayatına atılırken karşılaştıkları zorluklar nelerdir sorusuna ilişkin verilen cevaplar için Tablo 3.10 hazırlanmıştır. Tablo 3.10 incelendiğinde; sorulara verilen cevapların oranları sırasıyla işletmemi kurmak için sermaye temini bulmakta zorlandım, işletmem için kiralardan dolayı sıkıntı yaşadım, işletmemi piyasaya tanıtmakta zorluk yaşadım ve kadın olmanın getirdiği zorluklar veya dezavantajlarından dolayı sıkıntı yaşadım benzeri zorluklar olduğu görülmektedir. Buna karşın katılımcıların belirttikleri zorluklardan en fazla iş tecrübemin olmamasından dolayı sıkıntı yaşadım şeklinde olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 3.10 Kadın Girişimcilerin İş Hayatına Girerken Karşılaştıkları Zorluklar Frekans ve Yüzde Dağılımı

Karşılaştıkları Zorluklar	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
İşletmemi kurmak için sermaye temini bulmakta zorlandım	25	62,5	9	22,5	2	5	1	2,5	3	7,5
Bürokratik işleyişten dolayı sıkıntı yaşadım	9	22,5	5	12,5	11	27,5	9	22,5	6	15
İş tecrübemin olmamasından dolayı sıkıntı yaşadım	10	25		12,5	14	35	11	27,5	0	0
İşletmem için uygun yer seçiminde zorlandım	7	17,5	8	20	6	15	8	20	11	27,5
İşletmem için kiralardan yüksek olmasından dolayı sıkıntı yaşadım	19	47,5	16	40	2	5	2	5	1	2,5
İşletmem için hammadde bulmakta zorluk yaşadım	7	17,5	3	7,5	15	37,5	5	12,5	10	25
İşletmemi piyasaya Tanıtmakta zorluk yaşadım	8	20	10	25	12	30	4	10	6	15

Kadın olmanın getirdiği zorluklar veya dezavantajlarından dolayı sıkıntı yaşadım	9	22,5	10	25	8	20	8	20	5	12,5
Evdeki sorumluluklarımdan dolayı sıkıntı yaşadım	10	25	8	20	7	17,5	7	17,5	8	20

3.6.2.4 Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Zorlukların Dağılımı

Katılımcıların işletmede yaşanan sorunlar nelerdir sorusuna ilişkin verilen cevaplar için Tablo 3.11 hazırlanmıştır. Tablo 3.11 incelendiğinde; sorulara verilen “Kesinlikle Katılıyorum” ile “Katılıyorum” cevaplarının oranları birlikte dikkate alındığında kadın girişimcilerin sırasıyla: devlet desteğinin yeterli düzeyde olmamasından dolayı sıkıntı yaşadım, kalifiye eleman bulmada sıkıntı yaşadım, piyasadaki aksaklıklardan dolayı sıkıntı yaşadım ve finansal sorunları çözmede sıkıntı yaşadım gibi sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Buna karşın katılımcıların “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak belirttikleri zorluklardan en fazla kadının çalışma kültürünün yerleşmemesinden dolayı sıkıntı yaşıyorum ve kadın olarak piyasada kabul görmeye sıkıntı yaşıyorum gibi sorunlara katılmadıkları görülmektedir.

Tablo 3.11 İşletmede Yaşanan Sorunlara Ait Frekans ve Yüzde Dağılımı

Yaşanan Sorunlar	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Finansal sorunları çözmede sıkıntı yaşıyorum	21	53	10	25	6	15	1	2,5	2	5
Devlet desteğinin yeterli düzeyde olmamasından dolayı sıkıntı yaşıyorum	33	83	5	12,5	2	5	0	0	0	0
Piyasadaki aksaklıklardan dolayı sıkıntı yaşıyorum	23	58	10	25	5	12,5	2	5	0	0
Bürokrasinin ağır işlemlerinden dolayı sıkıntı yaşıyorum	17	43	7	17,5	12	30	1	2,5	3	7,5

Kalifiye eleman bulmada sıkıntı yaşıyorum	25	63	8	20	5	12,5	1	2,5	1	2,5
Kadının çalışma kültürünün yerleşmemesinden dolayı sıkıntı yaşıyorum	12	30	4	10	12	30	7	18	5	13
Kadın olarak piyasada kabul görmede sıkıntı yaşıyorum	11	28	8	20	5	12,5	10	25	6	15
Kadın olmanın getirdiği sorumluluklar ile ilgili sıkıntı yaşıyorum: ev, çocuk, bakıcı vb.	18	45	12	30	2	5	3	7,5	5	13

3.6.2.5 Batman'daki Kadın Girişimcilerin Yerel Kalkınmaya Sağlayabileceği

Katkılar

Katılımcıların Batman'daki kadın girişimcilerin yerel kalkınmaya sağlayabileceği katkılar nelerdir sorusuna yönelik cevaplar için Tablo 3.12 hazırlanmıştır. Tablo 3.12 incelendiğinde; sorulara verilen “*Kesinlikle Katılıyorum*” ile “*Katılıyorum*” cevapları birlikte değerlendirildiğinde, kadın girişimcilerin sırasıyla: aile ekonomisine olumlu yönde katkı sağlar, Batman'daki kadın girişimciliği teşvik eder, iş hayatındaki cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmaya katkı sağlar, Batman'daki istihdam artışını olumlu etkiler, Batman'daki toplam üretime katkı sağlar, Batman'daki toplam yatırım miktarını olumlu yönde etkiler ve Batman'dan başka illere göçü azaltır gibi cevaplarla yerel ekonomiye katkı sağladıklarını düşündükleri görülmektedir.

Tablo 3.12 Batman'daki Kadın Girişimcilerin Yerel Kalkınmaya Sağlayabileceği Katkılar Frekans ve Yüzde Dağılımı

Yerel Kalkınmaya Katkıları	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Batman'daki istihdam artışını olumlu etkiler	31	78	4	10	3	7,5	2	5	0	0
Batman'daki toplam üretime katkı sağlar	28	70	8	20	3	7,5	1	2,5	0	0

Batman'daki toplam yatırım miktarını olumlu yönde etkiler	23	58	10	25	6	15	0	0	1	2,5
Batman'dan başka illere göçü azaltır	25	63	7	17,5	5	12,5	1	2,5	2	5
Batman'daki kadın girişimciliği teşvik eder	34	85	6	15	0	0	0	0	0	0
İş hayatındaki cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmaya katkı sağlar	34	85	2	5	0	0	1	2,5	3	7,5
Aile ekonomisini olumlu yönde etkiler	36	90	1	2,5	0	0	1	2,5	2	5

3.6.2.6 Batman'daki Kadın Girişimcilerin Yerel Kalkınmaya Sağlayabileceği Katkılar

Bu bölümle ilgili hazırlanan sorular ankete katılan katılımcılara sorulduğunda katılımcıların çoğunluğunun sorulara olumlu yönde yaklaştıkları görülmektedir. Bu sorulara yönelik hazırlanan frekans ve yüzde dağılımı Tablo 3.13'de verilmiştir.

Tablo 3.13 Batman'daki Kadın Girişimciliği Artırmak İçin Devletin Katkısına Yönelik Frekans ve Yüzde Dağılımı

Devletin Katkısı	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kadın girişimcilere daha fazla teşvik verilmeli	37	92,5	1	2,5	1	2,5	1	2,5	0	0
Kadın girişimcilerin işletmelerine daha fazla vergi indirimi ve muafiyet uygulanmalıdır	35	88	2	5	2	5	0	0	1	2,5
Girişimci kadınlara özel düşük faizli ve uzun vadeli krediler verilmelidir	35	88	4	10	0	0	1	2,5	0	0

Bürokratik işleyiş azaltılmalıdır	28	70	8	20	3	7,5	0	0	1	2,5
Kadın girişimcilere yönelik danışmanlık ve mentörlük hizmeti verilmelidir	35	88	4	10	1	2,5	0	0	0	0
Kadın girişimcilere yönelik Üniversitenin ilgili bölümlerinde seminer ve eğitim programları	36	90	4	10	0	0	0	0	0	0

Tablo 3.14 incelendiğinde katılımcıların %42,5'i devlet teşviklerinin kadın girişimciliği artırmada rolü olduğunu düşünürken %30'unun bu görüşte olmadıkları görülmektedir.

Tablo 3.14 Devlet Teşviklerinin Kadın Girişimciliği Artırmada Rolü Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	17	42,5
Kısmen	11	27,5
Hayır	12	30
Toplam	40	100

Katılımcılara, kadın girişimci olmaya karar verdiklerinde devlet teşviklerinden yararlanıp yararlanmadıkları sorusuna yönelik verilen cevaplar için Tablo 3.15 hazırlanmıştır. Tablo 3.15 incelendiğinde kadınların girişimci olmaya karar verdiklerinde bu düşüncelerinde devlet teşviklerinin etkisi olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.15 Kadın Girişimci Olmaya Karar Verdiğinizde Devlet Teşviklerinden Yararlanma Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	2	5
Kısmen	7	17,5
Hayır	31	77,5
Toplam	40	100

Ankete katılan katılımcıların hizmet verdikleri sektör ile ilgili eğitim alıp almadıkları sorusuna yönelik verilen cevaplar Tablo 3.16’da verilmiştir. Tablo 3.16 incelendiğinde katılımcıların %72,5’inin eğitim aldıkları ve yüzde %27,5’inin eğitim almadıkları görülmektedir.

Tablo 3.16 Hizmet Verdiğiniz Sektör İle İlgili Eğitim Alma Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	21	52,5
Kısmen	8	20
Hayır	11	27,5
Toplam	40	100

Tablo 3.17’de görüldüğü gibi kadınların, kadınları girişimci olmaları konusunda destekledikleri görülmektedir.

Tablo 3.17 Kadın girişimci Olarak Kadın girişimcileri destekliyor musunuz? Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	38	95
Kısmen	2	5
Toplam	40	100

3.6.3 ANOVA Testleri

Varyans analizi olarak da bilinen ANOVA (Analysis of Variance) testi, her biri belirli bir deneysel bağlamda geçerli olan varyansları birlikte ele alarak değerlendirilmesini sağlayan bir yöntemdir (Armstrong vd., 2022: 248). Varyans analizi metodolojisinin gelişimi birçok alanda yürütülen deneysel araştırma türlerini de kapsamına almaktadır. Verilerde gözlemlenen toplam varyasyonun rastgele ve şans dalgalanmalarından kaynaklananların yanı sıra çeşitli faktörlere atfedilen bireysel bileşenlere ayrılmasını içermektedir (Kaufmann ve Schering, 2007).

Tablo 3.18’de yaş değişkenine göre farklılık testi sonuçları verilmiştir. Tabloya göre yaş değişkeni ile kadın girişimciliği, işletme sorunları, yerel kalkınma ve devlet katkısı boyutlarının anlamlı farklılıklara sahip olmadığı gözlemlenmiştir. Bulgulara göre

H1 hipotezi red edilmiştir. Bu bağlamda kadın girişimcilerin yaşa bağlı olarak yaşadıkları sorunların farklılık göstermediğini söylemek mümkündür.

Tablo 3.18 Yaş Değişkenine Göre Farklılık Testleri

		Kareler Toplamı	Ortalama Kare	F	P
KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ	Gruplar Arası	2,516	1,258	2,15 2	,131
	Gruplar İçi	21,630	,585		
	Toplam	24,145	-		
İŞLETME SORUNLARI	Gruplar Arası	1,325	,662	2,01 8	,147
	Gruplar İçi	12,141	,328		
	Toplam	13,465	-		
YEREL KALKINMA	Gruplar Arası	,414	,207	,569	,571
	Gruplar İçi	13,461	,364		
	Toplam	13,876	-		
DEVLET KATKISI	Gruplar Arası	,175	,087	,485	,620
	Gruplar İçi	6,658	,180		
	Toplam	6,833	-		

Tablo 3.19’da eğitim değişkeni ile kadın girişimciliği, işletme sorunları, yerel kalkınma ve devlet katkısı boyutları arasında anlamlı farklılığın olup olmadığı incelenmiştir. Tabloya göre; kadın girişimciliği, işletme sorunları, yerel kalkınma ve devlet katkısının eğitime bağlı olarak farklılıklar taşıdığı bulgulanmıştır. Bu bağlamda H₂ hipotezi kabul edilmiştir. Analiz sonucuna göre daha kadın eğitim düzeyinin girişim ekosistemin yaşadıkları zorluklar ve diğer etkenlerle bir bağlantısının olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3.19 Eğitim Değişkenine Göre Farklılık Testleri

		Kareler Toplamı	Ortalama Kare	F	P
KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ	Gruplar	7,800	1,300	2,624	,004
	Gruplar İçi	16,346	,495		
	Toplam	24,145	-		
İŞLETME	Gruplar	3,678	,613	2,067	,084

SORUNLARI	Gruplar İçi	9,788	,297		
	Toplam	13,465	-		
YEREL KALKINMA	Gruplar	6,574	1,096	4,952	,001
	Gruplar İçi	7,302	,221		
	Toplam	13,876	-		
DEVLET KATKISI	Gruplar	3,708	,618	6,525	,000
	Gruplar İçi	3,125	,095		
	Toplam	6,833	-		

Tablo 3.20’de gelir değişkeni ile kadın girişimciliği, işletme sorunları, yerel kalkınma ve devlet katkısı boyutları arasındaki anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Tabloya göre boyutlar ve gelir değişkeni arasında herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Bu bağlamda H_3 hipotezi reddedilmiştir. Analiz sonucundan hareketle kadın girişimciliğin gelir düzeyine bağlı olarak farklılık göstermediğini söylemek mümkündür.

Tablo 3.20 Gelir Değişkenine Göre Farklılık Testleri

		Kareler Toplamı	Ortalama Kare	F	P
KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ	Gruplar	1,979	,495	,781	,545
	Gruplar İçi	22,166	,633		
	Toplam	24,145	-		
İŞLETME SORUNLARI	Gruplar	2,569	,642	2,063	,107
	Gruplar İçi	10,897	,311		
	Toplam	13,465	-		
YEREL KALKINMA	Gruplar	2,624	,656	2,041	,110
	Gruplar İçi	11,251	,321		
	Toplam	13,876	-		
DEVLET KATKISI	Gruplar	,555	,139	,774	,549
	Gruplar İçi	6,277	,179		
	Toplam	6,833	-		

Tablo 3.21’de kuruluş yılı değişkeni ile kadın girişimciliği, işletme sorunları, yerel kalkınma ve devlet katkısı boyutları arasındaki anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Tabloya göre kadın girişimciliği ve yerel kalkınma boyutlarının kuruluş

yılına göre farklılıklar gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda H_4 hipotezi kısmen kabul edilmiştir. Kalkınma planlarının yıllara göre değişkenlik göstermesi ve kadın girişimcilerin yıllara göre ekonomik faaliyetlerinin değişmesi bulgu ile örtüşmektedir.

Tablo 3.21 Kuruluş Yılına Göre Farklılık Testleri

		Kareler Toplamı	Ortalama Kare	F	P
KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ	Gruplar	2,262	,754	1,240	,309
	Gruplar İçi	21,883	,608		
	Toplam	24,145	-		
İŞLETME SORUNLARI	Gruplar	1,424	,475	1,420	,253
	Gruplar İçi	12,041	,334		
	Toplam	13,465	-		
YEREL KALKINMA	Gruplar	3,138	1,046	3,508	,005
	Gruplar İçi	10,737	,298		
	Toplam	13,876	-		
DEVLET KATKISI	Gruplar	,610	,203	1,176	,332
	Gruplar İçi	6,223	,173		
	Toplam	6,833	-		

Tablo 3.22’de sektör değişkeni ile kadın girişimciliği, işletme sorunları, yerel kalkınma ve devlet katkısı boyutları arasındaki anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Tabloya göre kadın girişimciliği ve yerel kalkınma değişkeninin sektörel anlamda farklılıklar gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda H_5 hipotezi kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 3.22 Sektöre Göre Farklılık Testleri

		Kareler Toplamı	Ortalama Kare	F	P
KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ	Gruplar	5,659	2,829	5,663	,003
	Gruplar İçi	18,487	,500		
	Toplam	24,145	-		
İŞLETME SORUNLARI	Gruplar	1,397	,699	2,142	,132
	Gruplar İçi	12,068	,326		

	Toplam	13,465	-		
YEREL KALKINMA	Gruplar	,682	,341	,956	,394
	Gruplar İçi	13,194	,357		
	Toplam	13,876	-		
DEVLET KATKISI	Gruplar	,127	,064	,352	,706
	Gruplar İçi	6,705	,181		
	Toplam	6,833	-		

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada Batman ili özelinde yerel kalkınmada kadın girişimciliğin önemi araştırılmıştır. Araştırmada Batman ilinde bulunan kadın girişimciler örneklem olarak belirlenmiştir. 40 kadın girişimci ile yapılan anket çalışmasından elde edilen bu veriler SPSS 25 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçları kavramsal çerçeve ile birlikte ele alınarak değerlendirilmiştir.

Çalışmada, Batman'daki kadın girişimcilerin; toplam üretime, yatırım miktarına, göçün azalmasına yönelik sağlamış olduğu katkılar ile yerel kalkınma üzerindeki etkileri ortaya konulmuştur. Göküş ve diğerlerinin çalışmaları araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Çalışmaya göre kadın girişimciliği yerel kalkınma için önem arz etmektedir. Kadın girişimcilerin ekonomiye kazandırdıkları artı değerler, yereldeki ekonomik iş birliklerinin ve istihdamın artırılmasını sağlamakla birlikte kalkınma için gerekli koşulları desteklemektir (Göküş vd., 2013). Çalışmada ayrıca kadın girişimciliği ve yerel kalkınma; yaş, eğitim, gelir, kuruluş yılı ve sektör değişkenleri ile birlikte ele alınmış ve anlamlı farklılıklar analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre; eğitim değişkeni ile kadın girişimciliği ve yerel kalkınma arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buradan hareketle Batman'da bulunan kadın girişimcilerin girişim faaliyetleri sürecinde eğitim seviyelerinin etkili olduğu söylenebilir. Kadın girişimcilerin yasal prosedürler, işletmede yaşanan zorluklar, bürokratik unsurlar ve devlet katkısından yararlanma gibi durumlarda eğitim düzeyine göre farklılıklar taşıdığını söylemek mümkündür. Literatür incelendiğinde kadın girişimciliği ve eğitim faktörü arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmaya rastlanmıştır. Bu bağlamda Yetim (2002) çalışmasında girişimcilerin iş kurma ve bunu yönetme becerilerinin eğitim faktörünün etkili olduğu sosyal sermaye ile ilişkisi vurgulanmaktadır (Yetim, 2002: s.81). Çalışmanın bu yönüyle araştırma bulgularını desteklediğini söylemek mümkündür. Çalışmada elde edilen bulgular arasında eğitim değişkeni ve yerel kalkınma arasında elde edilen anlamlı farklılık vardır. Buna göre yerelde sağlanmaya çalışılan kalkınmanın eğitime bağlı olarak değişiklik gösterdiği söylenebilir. Tutar ve Demiral'in (2007) çalışmaları araştırma sonuçları ile örtüşür niteliktedir. Çalışmaya göre ülkelerin gelişmişlik düzeyi eğitim düzeyi ile pozitif ilişkilidir. Bu bağlamda eğitim bir gelişmişlik göstergesi olarak yerel kalkınmayı etkilemektedir (Tutar ve Demiral, 2007: 67).

Araştırmada kuruluş yılı değişkeni ile yerel kalkınma ve kadın girişimciliği boyutları arasındaki anlamlı farklılıklar incelenmiştir. İnceleme sonuçlarına göre kadın

girişimciliği ile kuruluş yılı arasında herhangi bir anlamlı ilişkiye rastlanmazken yerel kalkınmanın kuruluş yılına bağlı olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Bu durum kalkınma planlarının yıllara bağlı olarak sürekli değişim ve gelişim göstermesi ile ilişkilendirilebilir. Kalkınma planları, devlet destekleri, kalkınmaya yönelik faaliyetler ve kalkınma ajanslarının yıllara göre artış gösteren etkinliği, yerel kalkınmayı gün geçtikçe daha önemli konuma getirmektedir (DPT, 2019). Araştırmanın son analizi kadın girişimciliği ve yerel kalkınmanın sektörel olarak farklılık taşıyıp taşımadığıdır. Analiz sonucuna göre yerel kalkınma ve sektör değişkeni arasında bir ilişki olmamakla birlikte kadın girişimciliği sektörel olarak farklılıklar taşımaktadır. Batman’da bulunan kadın girişimcilerin yaşadıkları zorlukların, işletme kurma ve yönetme şartlarının sektörden sektöre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Aslan ve Atabey (2007) alışmalarında kadın girişimciliğinin sektörden sektöre değişiklik gösterdiğini vurgulamaktadır. Çalışmada kadınların daha çok perakende ticaret ve hizmet sektörlerinde başarılı olduğu ve bu alanlara daha eğilimli olduğu ifade edilmektedir (Aslan ve Atabey, 2007). Bu bağlamda dijital teknolojiler ve mekanik ağırlıklı sektörlerde kadın girişimlerine daha az rastlandığını söylemek mümkündür.

Yapılan literatür incelemeleri sonucunda yerel kalkınmada kadın girişimciliğinin önemine yönelik Batman özelinde bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın bu yönüyle literatüre katkı sunması beklenmektedir. Gelecek çalışmalarda yerel kalkınma ve kadın girişimciliği ilişkisinin, farklı bölgelerden seçilecek farklı örneklemler ile birlikte ele alınması önerilmektedir. Böylece yerel kalkınma ve kadın girişimciliği arasındaki ilişki bölgeler arasında mukayeseli olarak ele alınabilecektir. Çalışmanın bulgularına göre kadın girişimciliği ve yerel kalkınma arasında karşılıklı bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca eğitim, sektör ve kuruluş yılına göre de bu kavramların değişiklik gösterdiği söylenebilir.

Araştırma konu, örneklem, veri toplama tarihleri açısından sınırlılıklar taşımaktadır. Bununla birlikte araştırma bulgularının örneklem itibariyle genelleştirilebileceğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Ahl, H., 2006, Why research on women entrepreneurs needs new directions. *Entrepreneurship theory and practice*, 30(5), 595-621.
- Akehurst, G., Simarro, E., & Mas-Tur, A., 2012, Women entrepreneurship in small service firms: Motivations, barriers and performance. *The Service Industries Journal*, 32(15), 2489-2505.
- Akbulaev, N., Ahmedov, T., ve Aliyev, Y., 2017, Yoksulların bankası: Grameen Bank. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 56-70.
- Akdoğan, A., 2000, Aile işletmelerinin Özellikleri ve Aile işletmelerinde Kurumsallaşma ihtiyacı. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (16), 31-47.
- Akgemci, M. A., ve Akça, C., 2021, Girişimciliğin tanımı ve türleri. *İktisadi ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar-4*, 145.
- Aktan, C. C., 2010, Kamu girişimciliğinin başarısızlığı niçin kamu teşebbüsleri özel teşebbüslerden daha başarısız?. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(1), 85-99.
- Allen, E., Elam, E., Langowitz, N., & Dean, M., 2007, The GEM women's report. *Wellesley, MA: Center for Women's Leadership, Babson College*.
- Aslan, Ş., ve Atabey, A., 2007, Küresel rekabette kadın girişimcilerin rolü ve Türk kadın girişimci tipolojisi.
- Aslan, G., Araza, A., ve Bulut, Ç., 2012, Sosyal girişimciliğin kavramsal çerçevesi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 7(2), 69-88.
- Audretsch, D., 2012, Entrepreneurship research. *Management decision*, 50(5), 755-764.
- Aydoğan, S., Kıbrıslıoğlu Uysal, N., & Doğan, N., 2017, Cronbach A ve McDonalds Ω değerlerinin gerçek verilerde karşılaştırılması. *Akademik Sosyal Araştırmalar dergisi*, 62, 460-468.
- Aytaç, Ö., 2006, Girişimcilik: Sosyo-kültürel bir perspektif. *Dumlupınar Üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, (15).
- Aytaç, Ö., ve İlhan, S., 2007, Girişimcilik ve girişimci kültür: sosyolojik bir perspektif. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 101-120.
- Baklacioğlu, S., 1976, *Kamu İktisadi Teşebbüsleri*. AÜHF Yayınları.

- Balkaya, D., 2020, Yerel kalkınmada kadın girişimcilerin rolü: Niğde örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Niğde.
- Ballı, A., 2018, Girişimcilik, girişimcilik türleri ve girişimci tipolojileri üzerine bir araştırma. In *Conference Paper*.
- Bansal, P., 2005, Evolving sustainably: A longitudinal study of corporate sustainable development. *Strategic management journal*, 26(3), 197-218.
- Binks, M., ve Vale, P., 1990, *Entrepreneurship and Economic Change*. McGraw-Hill Book Company.
- Brush, C. G., Carter, N. M., Gatewood, E. J., & Hart, M. M., 2006, Introduction: the Diana project international. In *Growth-oriented women entrepreneurs and their businesses*. Edward Elgar Publishing.
- Brush, C. G., & Cooper, S. Y., 2012, Female entrepreneurship and economic development: An international perspective. *Entrepreneurship & Regional Development*, 24(1-2), 1-6.
- Byrne, J., Fattoum, S., ve Diaz Garcia, M. C., 2019, Role models and women entrepreneurs: Entrepreneurial superwoman has her say. *Journal of Small Business Management*, 57(1), 154-184.
- Bullough, A., De Luque, M. S., Abdelzaher, D., & Heim, W., 2015, Developing women leaders through entrepreneurship education and training. *Academy of Management Perspectives*, 29(2), 250-270.
- Cantillon, R., 1931, Royal Economic Society (Great Britain), *Essai sur la nature du commerce en général*. Macmillan & Company.
- Cardella, G. M., Hernández-Sánchez, B. R., ve Sánchez-García, J. C., 2020, Women entrepreneurship: A systematic review to outline the boundaries of scientific literature. *Frontiers in psychology*, 11, 1557.
- Coulter, M. ve Robbins, P. S., 2003, *Management*. Prentice Hall.
- Cronbach, L. J., 1951, Coefficient alpha and the internal structure of tests. *psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Çeliköz, S., 2017, *Türkiye’de Kadın Girişimciliğin Gelişiminde Devlet Destekleri Girişimcilik Eğitimi Alan Kadın Girişimcilerin Analizi*, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, Ö., 2014, Sivil toplum kuruluşları, sosyal girişimcilik, kurumsal sosyal sorumluluk ve sosyal işletme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 347-356.

- Demirel, C., 2018, Yetişkinlerde bağlanma stillerinin mutluluk, yaşam doyumu ve depresyon ile ilişkisinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Demircioğlu, Z., 2011, Eskişehir'de Kadın Girişimciliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, Doktora Tezi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir.
- Devlet Planlama Teşkilatı, 1963, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967), Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, 1967, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972), Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, 1973, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977), Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, 1979, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, 1984, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989), Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, 1989, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, 2000, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, 2006, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013), Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, 2013, Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018), Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, 2019, On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2019-2023), Ankara.
- Draheim, K., 1972, *Factors influencing the rate of formation of technical companies. Differences and defining features. The Journal of Entrepreneurship*, 20(1), 1-32.
- Ersungur, Ş. M., 1994, İktisadi kalkınma ve teknoloji. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(3-4).
- Eryılmaz, N.Ş., 2014, Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar; Kahramanmaraş Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yalova.
- Evans, G. H., 1949, The entrepreneur and economic theory: a historical and analytical approach. *The American Economic Review*, 39(3), 336-348.

- Faisal, M. N., Jabeen, F., & I. Katsioloudes, M., 2017, Strategic interventions to improve women entrepreneurship in GCC countries: A relationship modeling approach. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 9(2), 161-180.
- Franzke, S., Wu, J., Froese, F. J., ve Chan, Z. X., 2022, Female entrepreneurship in Asia: a critical review and future directions. *Asian Business & Management*, 21(3), 343-372.
- Gedeon, S., 2010, What is entrepreneurship. *Entrepreneurial practice review*, 1(3), 16-35.
- Gedik, Y., 2020, Sosyal, Ekonomik Ve Çevresel Boyutlarla Sürdürülebilirlik Ve Sürdürülebilir Kalkınma. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3(3), 196-215.
- Göküş, M., Özdemiray, S. M., ve Göksel, Z. S., 2013, Bölgesel kalkınmada kadın girişimciliğinin önemi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 87-97.
- Greene, P. G., Hart, M. M., Gatewood, E. J., Brush, C. G., ve Carter, N. M., 2003, Women entrepreneurs: moving front and center: An overview of research and theory. *Coleman White Paper Series*, 3(1), 1-47.
- Güler, E. B. B., 2012, İç girişimcilik: bir literatür taraması. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6) 65-85.
- Hartman, H., 1959, Managers and entrepreneurs: A useful definition. *American Journal of Small Business*, 12, 11-32.
- Hazman, G. G., 2011, *Türkiye'de yerel düzeyde kalkınma hedefi ve belediyeler: Türkiye'de belediyeler ve yerel ekonomik kalkınmaya katkıları*. Seçkin.
- Hisrich, R. D. ve Peters, M., 2001, *Entrepreneurship*. McGraw-Hill Higher.
- Howell, R., 1972, Comparative profiles: entrepreneurs versus the hired executive: San Francisco peninsula semiconductor industry. In A.
- Hufeland., 1807. *Neue Grundlage der Staatswissenschaft*, Giessen.
- Hull, D., ve Bosley, J., 1980, Reviewing the heffalump: identifying potential entrepreneurs by personality characteristics. *Small Business Management*, (18), 11-18.
- ILO, *Women's Entrepreneurship Development* [Online], https://www.ilo.org/empent/Publications/WCMS_175471/lang--en/index.htm [Ziyaret Tarihi: 12 Ağustos 2023].
- Işık, M., ve Bilen, K. N., 2022, Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimlerde Güncel Tartışmalar 2.

- Johnson, S., 2000, Literature review on social entrepreneurship. *Canadian Centre for Social Entrepreneurship*, 16(23), 96-106.
- Jones, L. P., 1975, Public enterprise and economic development: The Korean case, Doktora Tezi, *Korea Development Institute*, Seoul, Korea.
- Kayış, A., 2008, Güvenirlilik Analizi. İçinde: Kalaycı, Ş. *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*, 403-419.
- Karaca, F., Mustafa, M., ve Özdevecioğlu, İ., 2016, Kamu girişimcilerinin kişilik özelliklerini belirlemeye yönelik uygulamalı bir çalışma. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 94-119.
- Kirzner, I., 1973, *Competition and Entrepreneurship*. Chicago IL: Univ of Chicago Press.
- Küçükaltan, D., 2009, Genel bir yaklaşımla girişimcilik. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*.
- Leibenstein, H., 1968, Entrepreneurship and development. *The American economic review*, 58(2), 72-83.
- Manolova, T. S., Brush, C. G., ve Edelman, L. F., 2008, What do women entrepreneurs want?. *Strategic Change*, 17(3-4), 69-82.
- Nafukho, F. M., Hairston, N., & Brooks, K., 2004, Human capital theory: Implications for human resource development. *Human Resource Development International*, 7(4), 545-551.
- Naktiyok, A., ve Kök, S. B., 2006, Çevresel faktörlerin iç girişimcilik üzerine etkileri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 77-96.
- Neumeyer, X., Santos, S. C., Caetano, A., ve Kalbfleisch, P., 2019, Entrepreneurship ecosystems and women entrepreneurs: A social capital and network approach. *Small Business Economics*, 53, 475-489.
- Noguera, M., Alvarez, C., ve Urbano, D., 2013, Socio-cultural factors and female entrepreneurship. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 9, 183-197.
- Norman, H., & Hull, C. H., 1975, *SPSS: Statistical package for the social sciences*. McGraw-Hill Book Company.
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H., 1994, *Psychometric Theory* New York. NY: McGraw-Hill.
- OECD, *Smarter Local Economic Development* [Online], <https://www.oecd.org/cfe/leed/local-development.htm> [Ziyaret Tarihi: 7 Ağustos 2023].

- OECD, *Entrepreneurship Policies through a Gender Lens* [Online], OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/71c8f9c9-en> [Ziyaret Tarihi: 11 Ağustos 2023].
- Özcan, B., 2011, Sosyal Sermaye Ve Ekonomik Kalkınma, Doktora Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Özdevecioğlu, M., ve Cingöz, A., 2009, Sosyal girişimcilik ve sosyal girişimciler: teorik çerçeve. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (32), 81-95.
- Özyılmaz, A.M., 2016, Türkiye’de Kadın Girişimciliği ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, *Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Nevşehir.
- Palaz, S. ve Turgut, B., 2009, Kadın Girişimcilerin Kişisel ve İş Yaşamına İlişkin Özellikleri, Motivasyonları ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma: Bandırma Örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 4 (1), S.99-115.
- Pirinççi, A. E., 2020, Bölgesel kalkınmada kadın girişimciliğin etkisi: Elazığ ili örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Batman.
- Reyhanoglu, M., ve Özden, A., 2012, Ticari girişimciler ne kadar sosyal girişimcidir?. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 23(71), 8-33.
- Sajjad, M., Kaleem, N., Chani, M. I., ve Ahmed, M., 2020, Worldwide role of women entrepreneurs in economic development. *Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 14(2), 151-160.
- Say, J., 1816, *A treatise on political economy*. Sherwood, Neeley and Jones.
- Schumpeter, J., 1911, The theory of economic development. harvard economic studies. vol. xlv. *The theory of economic development. Harvard Economic Studies. Vol. XLVI*.
- Sevinç, H., 2011, Bölgesel kalkınma sorunsalı: Türkiye’de uygulanan bölgesel kalkınma politikaları. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*.
- Sharir, M., ve Lerner, M., 2006, Gauging the success of social ventures initiated by individual social entrepreneurs. *Journal of World Business*, 41(1), 6-20.
- Solesvik, M., Iakovleva, T., ve Trifilova, A., 2019, Motivation of female entrepreneurs: a cross-national study. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 26(5), 684-705.
- Stensen, K., & Lydersen, S., 2022, Internal consistency: from alpha to omega. *Tidsskr. Nor. Laegeforen*, 142, 12.

- Stevenson, H., ve Jarillo, J., 1990, A paradigm of entrepreneurship: entrepreneurial management. *Strategic Management Journal*, (11), 17-27.
- Streiner, D. L., 2003, Starting at the beginning: an introduction to coefficient alpha and internal consistency. *Journal of personality assessment*, 80(1), 99-103.
- Sümer, E., 2018, Kadın Girişimcilerin İş ve Yaşam Doyum İlişkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Şekerler, H., 2006, Kadın Girişimciler, Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri, Yüksek Lisans Tezi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kütahya.
- Tabak H. A. C., 2019, Sakin şehir uygulamasının yerel ekonomik kalkınma üzerine etkisi; Seferihisar örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Çanakkale.
- Tavakol, M., & Dennick, R., 2011, Making sense of Cronbach's alpha. *International journal of medical education*, 2, 53.
- Tekin, Z., 2019, Yerel kalkınmada kadın girişimciliğinin önemi: Iğdır örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Iğdır.
- Thornton, M., 2005, The origin of economic theory: a portrait of Richard Cantillon (1680-1734).
- Trivedi, C., ve Stokols, D., 2011, Social enterprises and corporate enterprises: fundamental.
- Turhan, Y., 2020, Kalkınma Kavramının Tarihsel Süreci Ve Etimolojik Analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (29), 149-164.
- Tutar, F., ve Demiral, M., 2007, Yerel ekonomilerin yerel aktörleri: bölgesel kalkınma ajansları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2(1), 65-83.
- Ulukaya, H., 2013, Chobani's founder on growing a start-up without outside investors. *Harvard Business Review*, 91(10), 45-48.
- Urhan, V. F., 2008, Türkiye'de yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması. *Sayıştay Dergisi*, (70), 85-102.
- Winn, J., 2005, Women entrepreneurs: can we remove the barriers?. *The International Entrepreneurship and Management Journal*, 1, 381-397.
- Veysel, A., ve Yörük, D., 2006, Bağımsız girişimcilik ve iç girişimcilik arasındaki farklar: kavramsal bir çerçeve. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 155-173.
- Vinay, D., & Singh, D., 2015, Status and Scope of Women Entrepreneurship.

- Yaldız, A. ve Çetinkaya, A.Ş., 2015, *Kadın Girişimcilerin İş Tatminine Yönelik Ampirik Bir Çalışma: Mersin ve Konya Karşılaştırması. Türkiye’de ve Dünyada Kadın Araştırmaları*.
- Yalman, N. İ., Gülmez, M., & Yalman, Y., 2010, Türkiye’de Ekonomik Krizler ve Kriz Dönemlerinde Teşviklerin Önemi. *Turgut Özal 1. Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresine Sunulan Bildiri, Malatya*, 1123-1144.
- Yetim, N., 2002, Sosyal sermaye olarak kadın girişimciler: MERSİN örneği. *Ege Academic Review*, 2(2), 79-92.
- Yılmaz, V., ve Efşan, N. Ç., 2019, Yerel kalkınma aktörlerinin yerel kalkınma yaklaşımı perspektifinde incelenmesi. *R&S-Research Studies Anatolia Journal*, 2(7), 342-359.
- Zengin Y., 2017, "Girişimcilik ve Teknoparklar", *Girişimcilik; Temel Kavramlar, Girişimcilik Türleri, Girişimcilikte Güncel Konular*, Cinius Yayınları.
- Zengin, E., Başkurt, M., ve Es, M., 2014, Yerel yönetimler ve yerel kalkınma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 95-124.
- Zeren, H. E., 2012, Kent markalaşması sürecinde iç girişimcilik faktörü. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 95-104.

EKLER

EK 1: ANKET FORMU

“YEREL KALKINMADA KADIN GİRİŞİMCİLİĞİN ÖNEMİ: BATMAN ÖZELİNDE BİR UYGULAMA” ANKET FORMU
Bu anket, Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde ve Prof. Dr. Mehmet Onur GÜLBAHAR danışmalığında yürütülen “Yerel Kalkınmada Kadın Girişimciliğin Önemi: Batman Özelinde Bir Uygulama” isimli yüksek lisans tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Anket formu; konu ile ilgili daha önce Pirinççi (2020) tarafından yapılmış çalışmada kullanılan anketin Batman örneklemine uyarlanmasıyla hazırlanmıştır. Soruları cevaplarken göstereceğiniz hassasiyet çalışmanın geçerliliği ve güvenilirliği için önem arz etmektedir. Katkılarınız için teşekkür ederiz.
Yüksek lisans Öğrencisi Bedriye Hilal YILDIRIM ÖZTEKİN Batman Üniversitesi Danışman Prof. Dr. Mehmet Onur GÜLBAHAR Batman Üniversitesi

1. Katılımcıya ait bilgiler

Yaşınıza, eğitim ve gelir durumunuza uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

a) Yaş			
(1) 18-30 ☐	(2) 31-45 ☐	(3) 46-55 ☐	(4) 56 ve üzeri ☐

b) Eğitim Durumu						
(1) Yok ☐	(2) Okuryazar ☐	(3) İlköğretim ☐	(4) Ortaöğretim ☐	(5) Önlisans ☐	(6) Lisans ☐	(7) Lisansüstü ☐

c) Gelir Durumu (Aylık-TL)				
(1) 0-8.506 ☐	(2) 8.507-15.000 ☐	(3) 15.001-25.000 ☐	(4) 25.001-40.000 ☐	(5) 40.001 ve üzeri ☐

2. İşletmenize ait tanımlayıcı bilgiler için uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Kuruluş Yılı	(1) 2000 ve öncesi	(2) 2001-2010	(3) 2011-2020	(4) 2021 ve sonrası
2. Kuruluş Sermayesi (TL)	(1) 0-100.000	(2) 100.001-200.000	(3) 200.001-300.000	(4) 301.000 ve üzeri
3. İşletmenin Hukuki Yapısı	(1) Şahıs işletmesi	(2) Limitet şirket	(3) Anonim şirket	(4) Diğer
4. Faaliyette bulunduğu sektör	(1) Tarım	(2) Sanayi	(3) Hizmet	(4) Diğer
5. İstihdam edilen personel sayısı	(1) 1-30	(2) 31-60	(3) 61-90	(4) 90'dan fazla

3. Kadın girişimcilerin iş hayatına atılırken karşılaştıkları zorlukları değerlendiriniz.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. İşletmemi kurmak için sermaye temini bulmakta zorlandım	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
2. Bürokratik işlemlerden dolayı sıkıntı yaşadım	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
3. İş tecrübem olmamasından dolayı sıkıntı yaşadım	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
4. İşletmem için uygun yer seçiminde zorlandım	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
5. İşletmem için kiralardan yüksek olmasından dolayı sıkıntı yaşadım	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
6. İşletmem için hammadde bulmada zorluk yaşadım	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
7. İşletmemi piyasaya tanıtmakta zorluk yaşadım	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
7. Kadın olmanın getirdiği zorluklar veya dezavantajlardan dolayı sıkıntı yaşadım	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
8. Evdeki sorumluluklarımdan dolayı sıkıntı yaşadım	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

4. Şu anda işletmenizde yaşanan sorunları belirtiniz.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Finansal sorunları çözmede sıkıntı yaşıyorum	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
2. Devlet desteğinin yeterli düzeyde olmamasından dolayı sıkıntı yaşıyorum	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
3. Piyasadaki aksaklıklardan dolayı sıkıntı yaşıyorum	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
4. Bürokrasinin ağır işlemlerinden dolayı sıkıntı yaşıyorum	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
5. Kalifiye eleman bulmada sıkıntı yaşıyorum	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
6. Kadının çalışma kültürünün yerleşmemesinden dolayı sıkıntı yaşıyorum	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
7. Kadın olarak piyasada kabul görmekte sıkıntı yaşıyorum	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

8. Kadın olmanın getirdiği sorumluluklar ile ilgili sıkıntı yaşıyorum: ev, çocuk, bakıcı vb.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
--	------------------------------	------------------------------	------------------------------	------------------------------	------------------------------

5. Batman'daki kadın girişimcilerin yerel kalkınmaya sağlayabileceği katkıları değerlendiriniz.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Batman'daki istihdam artışını olumlu yönde etkiler	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
2. Batman'daki toplam üretime katkı sağlar	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
3. Batman'daki toplam yatırım miktarını olumlu yönde etkiler	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
4. Batman'dan başka illere göçü azaltır	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
5. Batman'daki kadın girişimciliği teşvik eder	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
6. İş hayatındaki cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmaya katkı sağlar	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
7. Aile ekonomisini olumlu yönde etkiler	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

6. Batman'daki kadın girişimciliği artırmak için devletin katkısı sizce nasıl olmalıdır? Değerlendiriniz.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Kadın girişimcilere daha fazla teşvik verilmelidir	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
2. Kadın girişimcilerin işletmelerine daha fazla vergi indirimi ve muafiyet uygulanmalıdır	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
3. Girişimci kadınlara özel düşük faizli ve uzun vadeli krediler verilmelidir	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
4. Bürokratik işleyiş azaltılmalıdır	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
5. Kadın girişimcilere yönelik danışmanlık ve mentörlük hizmeti verilmelidir	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
6. Kadın girişimcilere yönelik üniversitenin ilgili bölümlerinde seminer ve eğitim programları düzenlenmelidir	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

7. Devlet teşviklerinin kadın girişimciliği artırmada rolü var mıdır?

☐ Evet	☐ Kısmen	☐ Hayır
-------------------------------	---------------------------------	--------------------------------

8. Kadın girişimci olmaya karar verdiğinizde devlet teşviklerinden yararlandınız mı?

☐ Evet	☐ Kısmen	☐ Hayır
-------------------------------	---------------------------------	--------------------------------

9. Hizmet verdiğiniz sektör ile ilgili eğitim aldınız mı?

☐ Evet	☐ Kısmen	☐ Hayır
-------------------------------	---------------------------------	--------------------------------

10. Siz, bir kadın girişimci olarak kadın girişimcileri destekliyor musunuz?

☐ Evet	☐ Kısmen	☐ Hayır
-------------------------------	---------------------------------	--------------------------------